“Не той оптимізм”

Основні економічні тенденції та очікування у липні 2024

за результатами «Нового щомісячного опитування підприємств», #NRES

Оксана Кузяків, виконавча директорка ІЕД

Євген Ангел, старший науковий співробітник ІЕД

Ірина Федець, старша наукова співробітниця ІЕД

Анастасія Гулік, наукова співробітниця ІЕД

Київ, 13 серпня 2024

ПРО «НОВЕ ЩОМІСЯЧНЕ ОПИТУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ»

Опитування щомісяця

Найсвіжіші дані зібрано **16 – 31 липня, 2024**

ВИБІРКА: **у липні** опитано **483 підприємства**

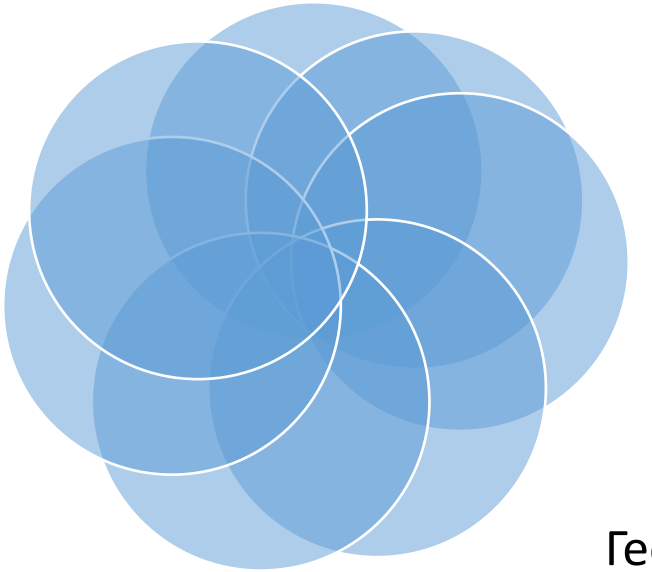

Проведено вже **27 опитувань** (з травня 2022 року)

Підприємства **усіх розмірів**

Сектори: **Промисловість +** (Ритейл, Агро)

Географія: **21 з 27** регіонів України

Головне повідомлення

На тлі проблем з електрикою в липні 2024, зафіксоване різке **уповільнення темпів відновлення** та **суттєве погіршення піврічних очікувань** бізнесу (хоча вони залишаються позитивними);

натомість темпи скорочення оптимізму в **короткостроковій перспективі призупинились**, а довгострокові **плани** бізнесу навіть **дещо покращились**

Перешкоди для зростання виробництва: довоєнний контекст

Щоквартально ми використовуємо перелік перешкод для зростання виробництва з довгострокового «Дослідження ділової думки»”*

У липні 2024 року серед перешкод для зростання виробництва підприємства найчастіше згадували **війну та несприятливу безпекову ситуацію**

2-ге, 3-тє та 4-те місця зайняли **низький попит**, **проблеми з енергопостачанням** (зросли у липні) та **брак кваліфікованих працівників**

Несприятливий регуляторний клімат** займає 8-му позицію в цьому рейтингу, значно знизившись у порівнянні з 1 кварталом 2024 року

* Остання хвиля Дослідження ділової думки до повномасштабного російського вторгнення була проведена у лютому 2022 року

**Регуляторний клімат – це сукупний показник, що складається з «високого регуляторного тиску», «змін у законодавстві» та «корупції»

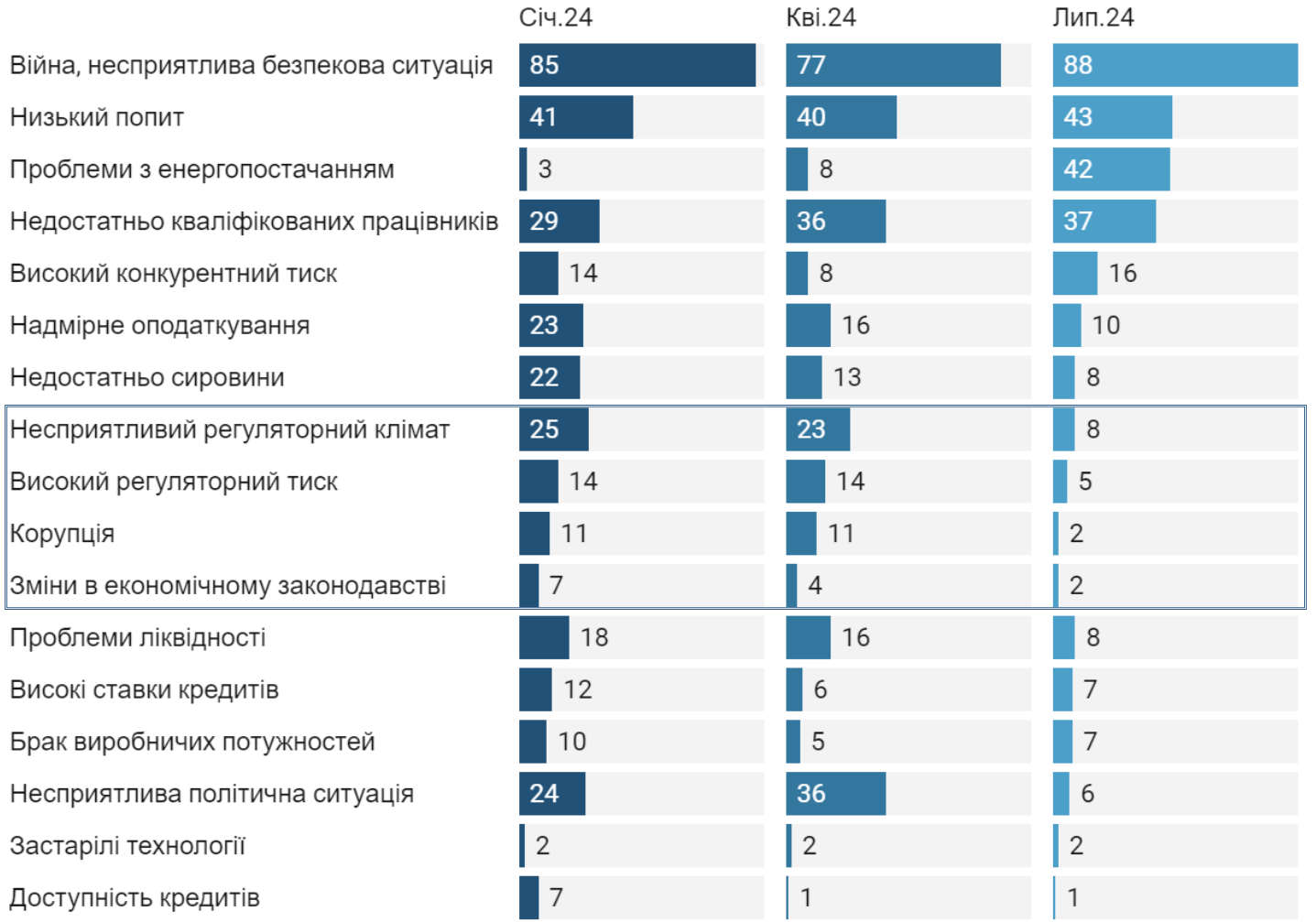

Джерела: QES 2002-2022, NRES 2022-2024

Перебої з електропостачанням залишаються перешкодою №1 для ведення бізнесу, ситуація досягла рівня 2022 року

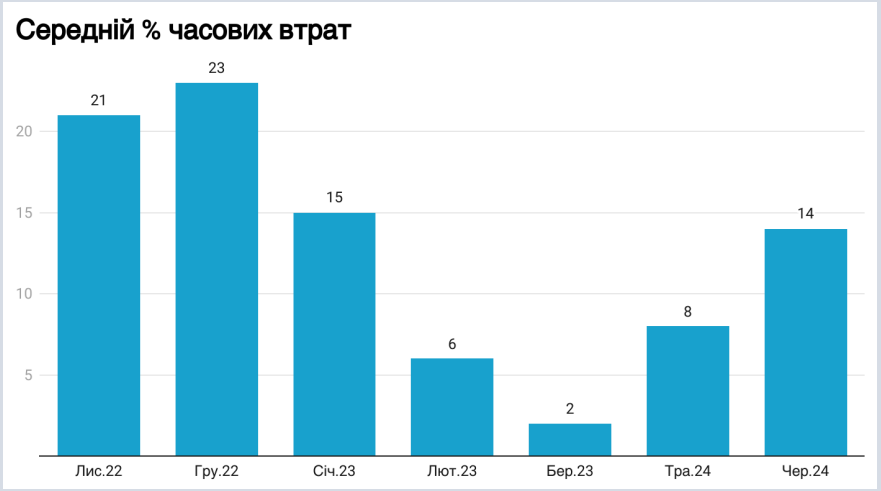

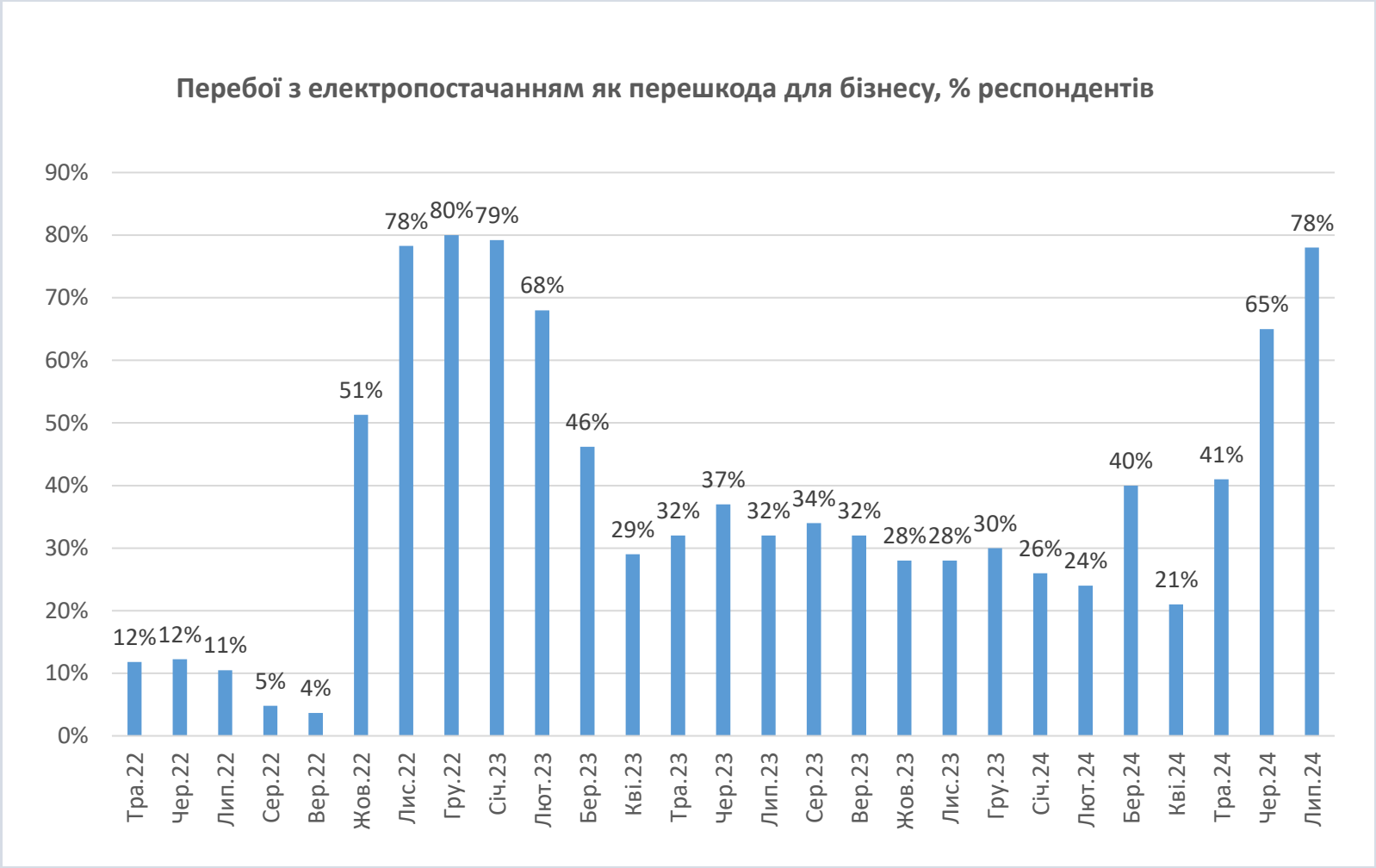

Відновлення та перспективи

Головні результати 1

Індекс Відновлення Ділової Активності (ІВДА) **зменшився втричі,** із 0,37 до 0,13

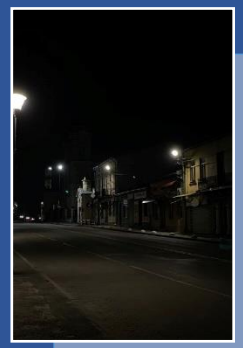

% підприємств, що працюють **на повну потужність зменшився вдвічі** після двомісячного зростання

Агрегований Показник Перспектив Промисловості (АППП) **суттєво не змінився (0,11 в липні vs 0,12 в червні)** зберігши тенденцію до зниження

Індекс Відновлення Ділової Активності (ІВДА)* різко зменшився

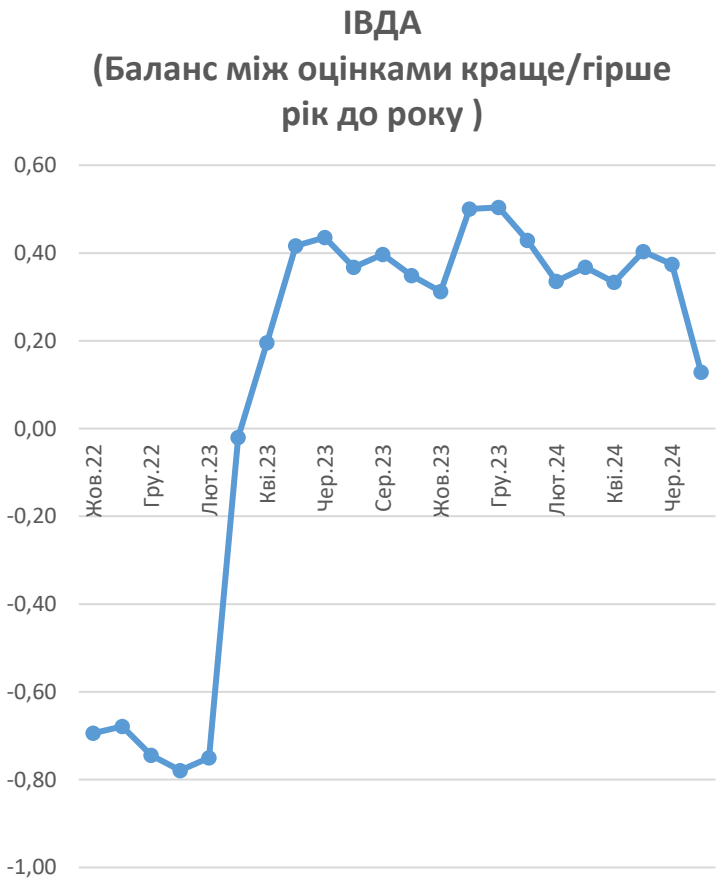

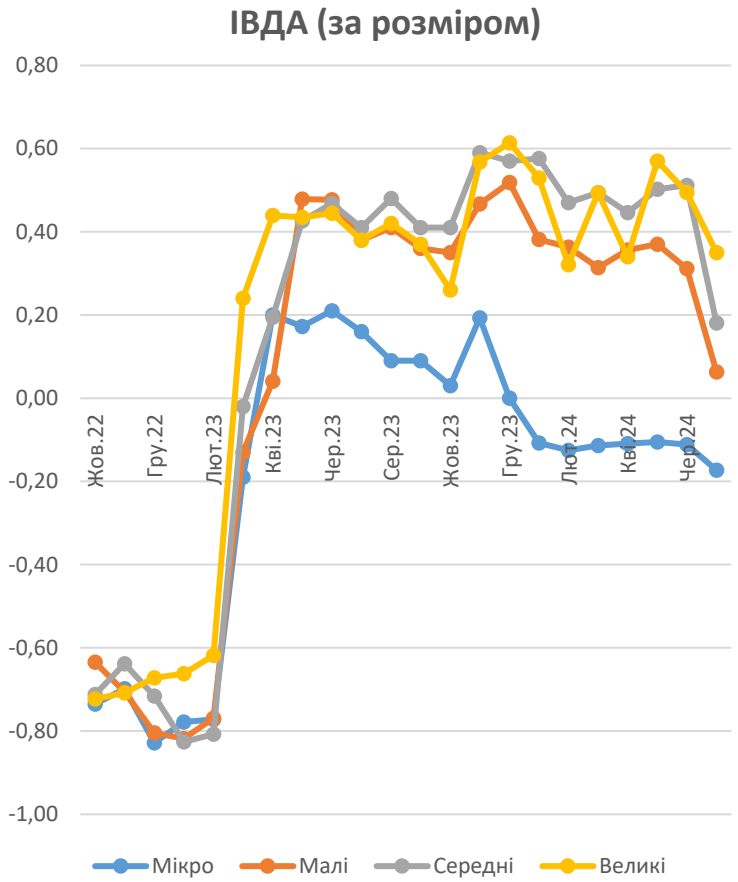

* ІВДА ґрунтується на питанні, де менеджери порівнюють “як є зараз” vs “як це було рік тому”

У липні 2024 року порівняно до червня Індекс Відновлення Ділової Активності (ІВДА) **різко зменшився, із 0,37 до 0,13** (шкала від -1 до +1)

Коливання у відсотковому розподілі відповідей наступні:

- % підприємств, які повідомили, що **їх ділова активність краща**, ніж минулого року, **зменшився** із 50,7% у червні до 28,2% у липні
- % підприємств**,** які повідомили, що **їх ділова активність гірша**, ніж минулого року, дещо зросла, із 13,3% до 15,3%

Водночас:

- **Частка тих, для кого нічого не змінилося** суттєво зросла, із 36,0% до 56,4%

АЛЕ є суттєві відмінності в залежності від розміру підприємств

- Значення ІВДА **залишається найнижчим для мікро підприємств та ще зменшився після кількамісячного простою**
- Показник **також значно зменшився для інших підприємств, незалежно від розміру, хоча все ж залишився додатнім**

«Зараз» vs «до 24 лютого 2022»: завантаженість потужностей різко зменшилась

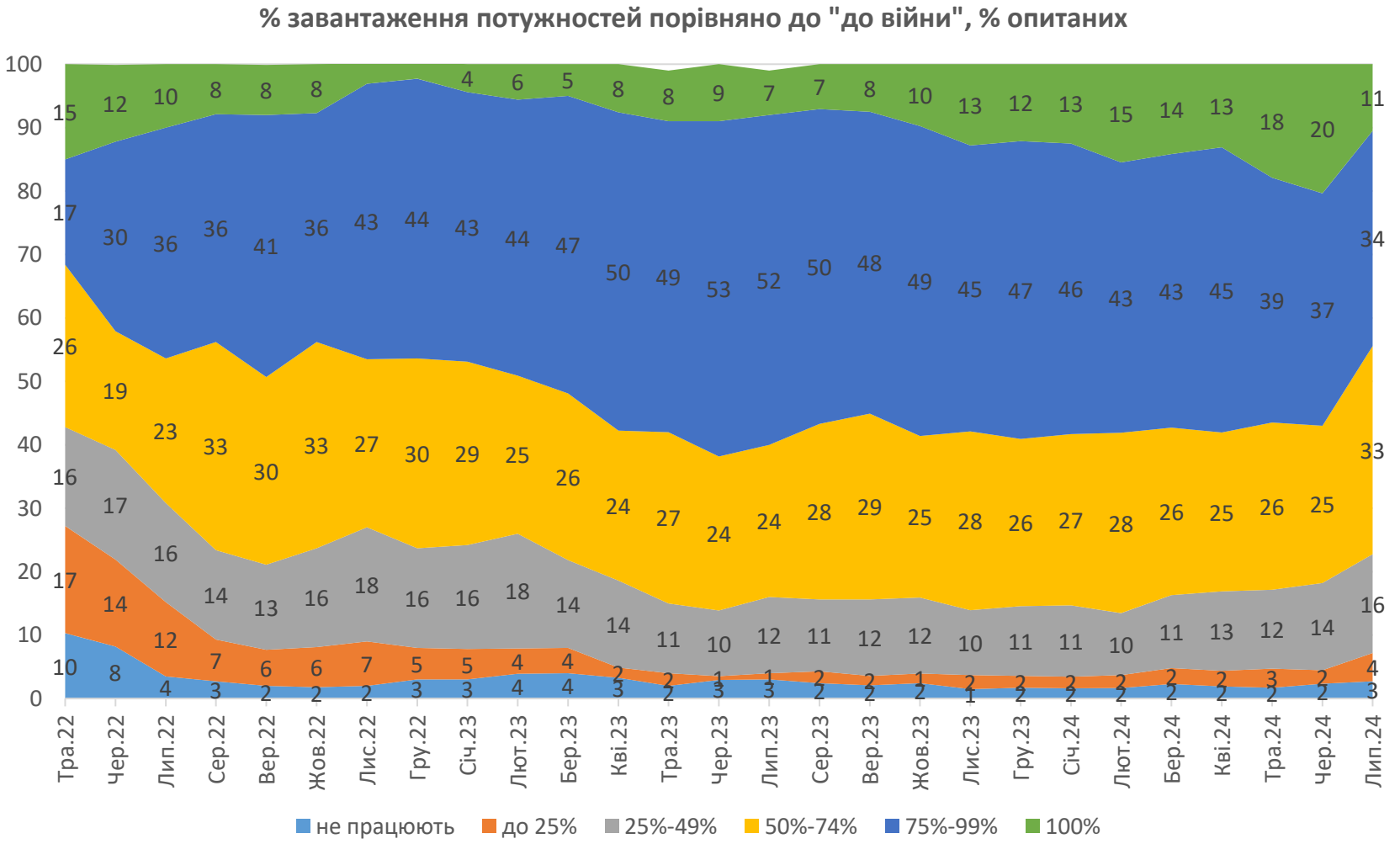

Результати значно погіршились порівняно з попереднім місяцем:

- Частка підприємств, що **працюють на 100%** потужності, в липні 2024 року порівняно до червня **зменшилась вдвічі, із 20% до 11%**
- Частка підприємств, що працюють **майже на повну потужність**, у липні (34%) **нижча**, ніж у червні (37%)
- % підприємств, які взагалі **не працюють**, **суттєво не змінюється** вже кілька місяців поспіль

Агрегований показник перспектив промисловості (АППП)*

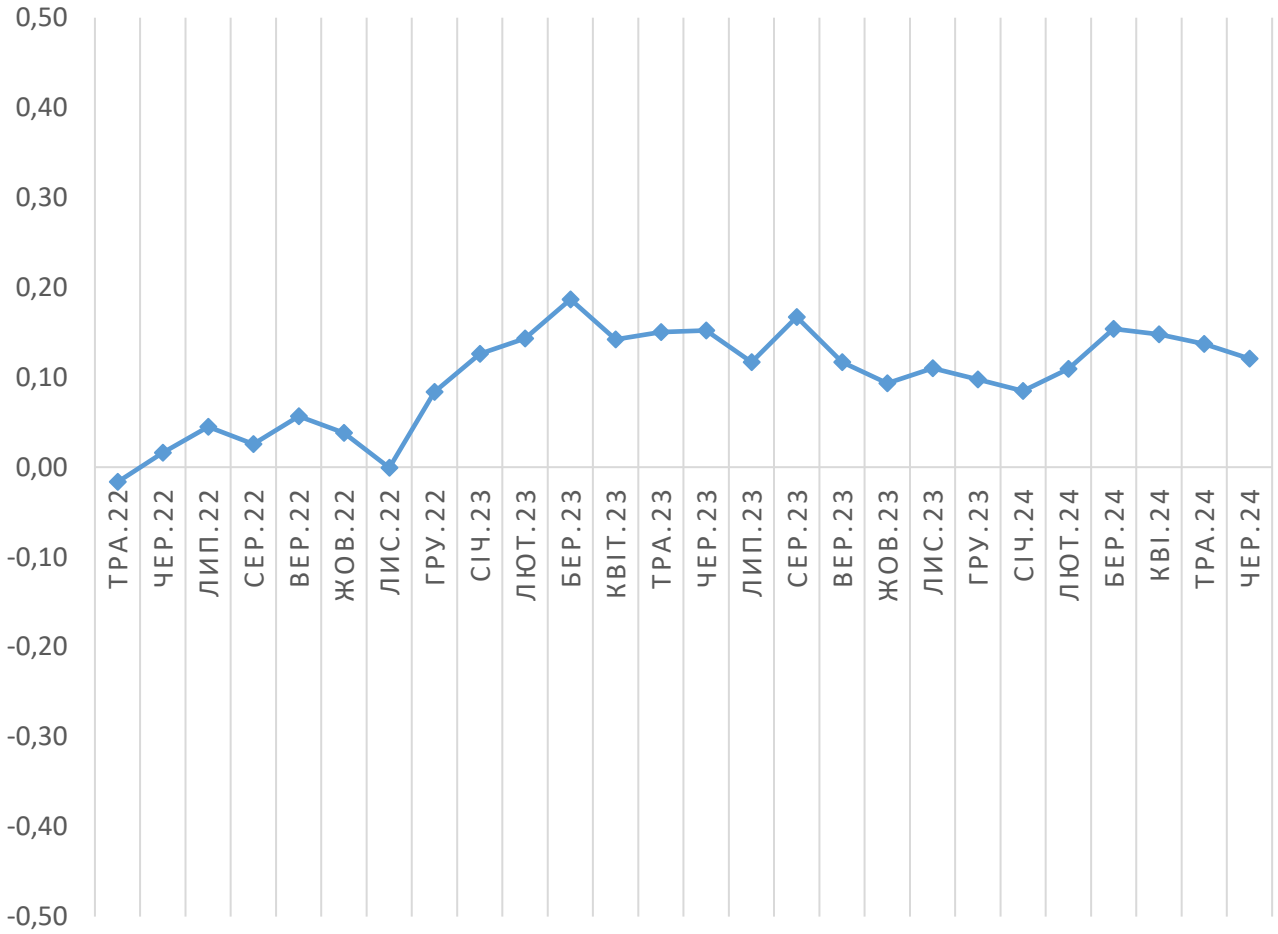

АППП суттєво не змінився та у липні становить 0,11 (було 0,12 у червні)

<u>У липні 2024 року порівняно з червнем коливання складових АППП такі:</u>

- **Очікування виробництва** (ОВ) **суттєво не змінились** (0,37 у липні vs 0,38 у червні)
- Складова **запаси готової продукції** (ЗГП) **залишилась без змін,** (0,01, як і у червні)
- Складова **обсяг нових замовлень** (ОНЗ) **без суттєвих змін** (-0,02 у липні vs -0,01 у червні)

**АППП= ОВ+ОНЗ+(-ЗГП)/3*

Майбутнє та невизначеність

Головні результати 2. Невизначеність

Невизначеність **у 6-місячній перспективі** для фінансово-економічної ситуації на підприємстві та загально-економічного середовища **суттєво зросла**

Невизначеність у **перспективі 3-х місяців значно зросла** для виробничих показників

Невизначеність **у 2-річній перспективі істотно не змінилась**

Невизначеність у середньостроковій та короткостроковій перспективі зросла

В перспективі півроку

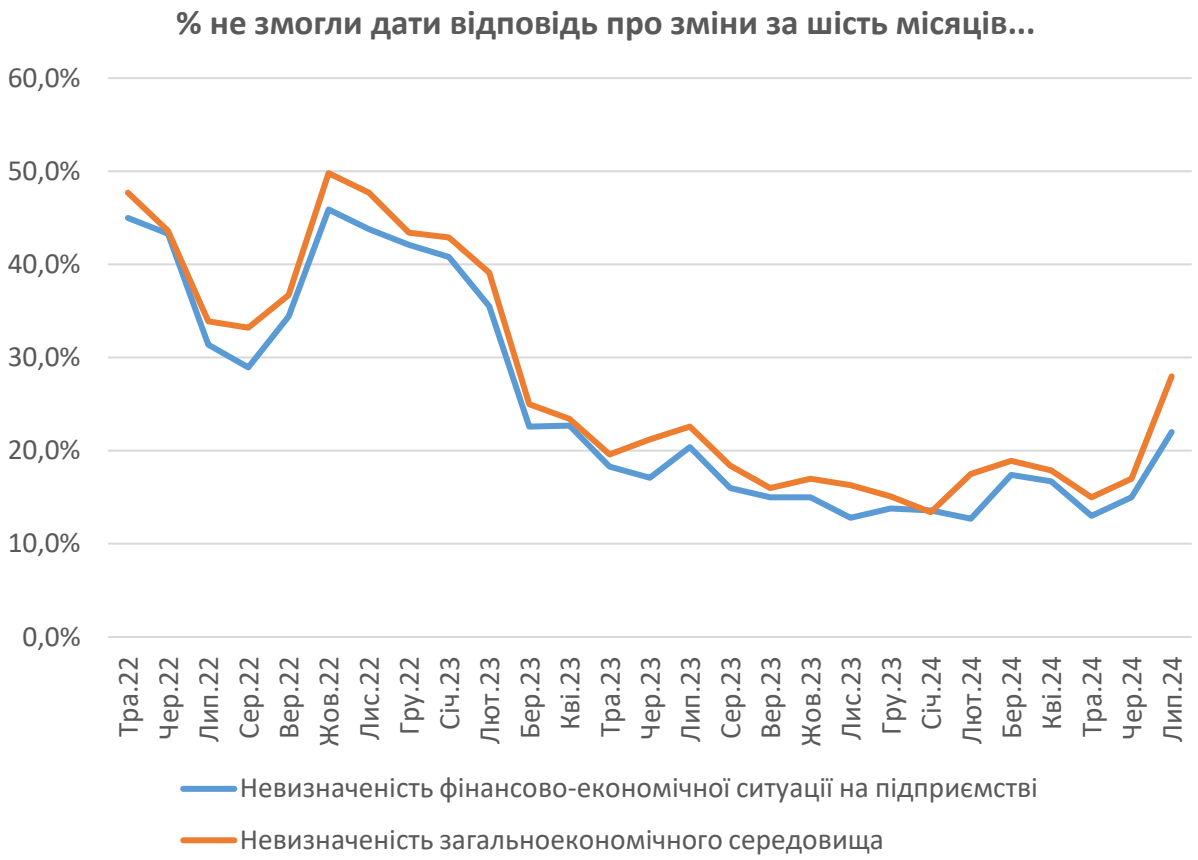

В перспективі трьох місяців

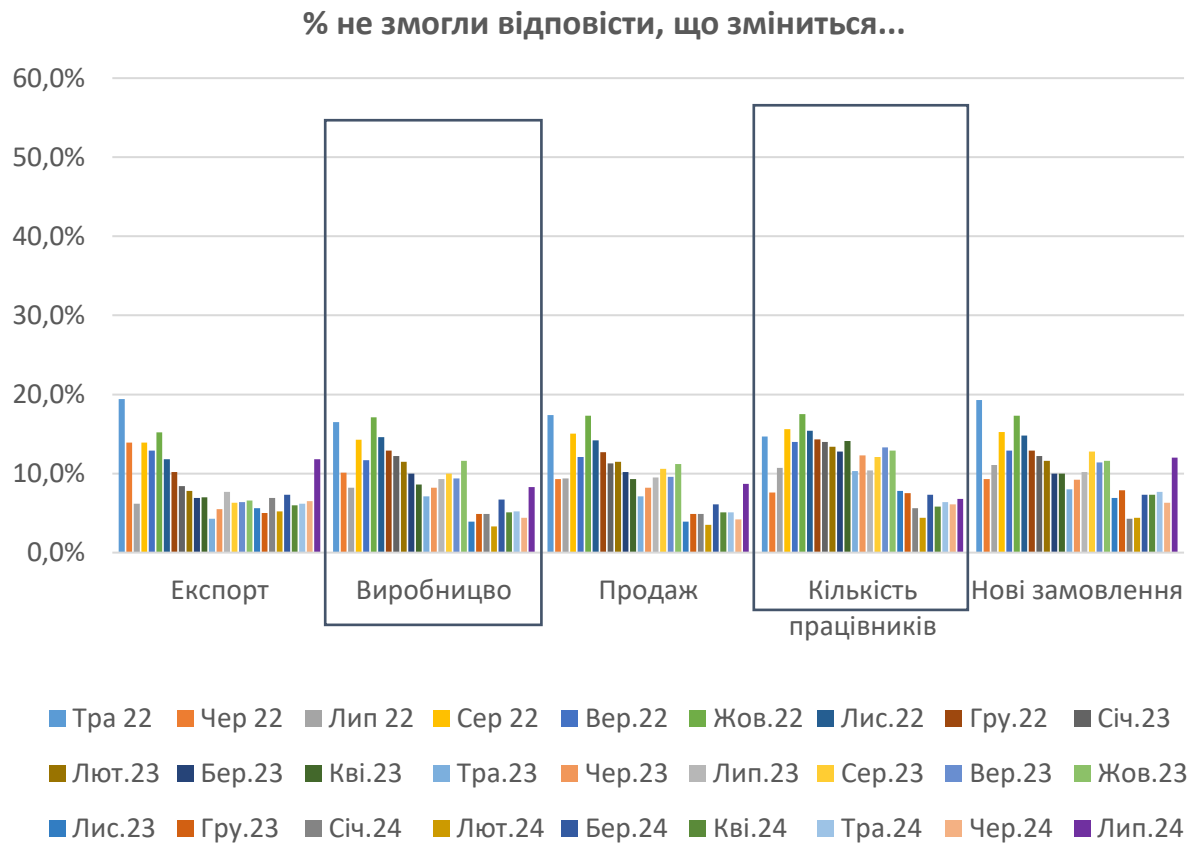

Невизначеність у довгостроковій перспективі без суттєвих змін

Невизначеність у дворічній перспективі

"Важко передбачити, що буде з діяльністю підприємства через 2 роки", % підприємств

% підприємств, які не мають уявлення про свої плани на 2 роки – суттєво не змінюється третій місяць поспіль (29,6% у червні та 30% у липні) та залишається найнижчим за весь період досліджень

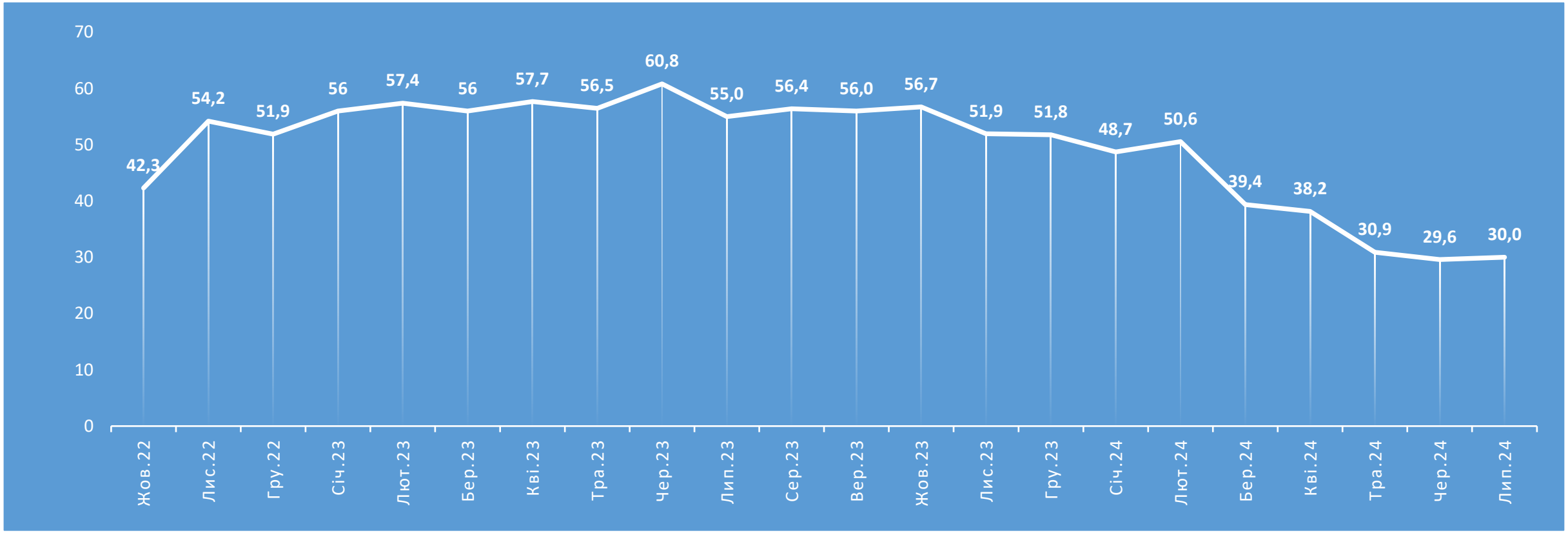

Головні результати 3. Середньострокові очікування різко погіршились, довгострокові дещо зросли

Очікування на дворічну перспективу незначним чином покращились

6-місячні очікування щодо фінансово-економічної ситуації на підприємстві та для загально-економічного середовища **зменшились майже вдвічі**

Очікування у довгостроковій перспективі дещо покращились

Індекс очікуваних змін у довгостроковій перспективі

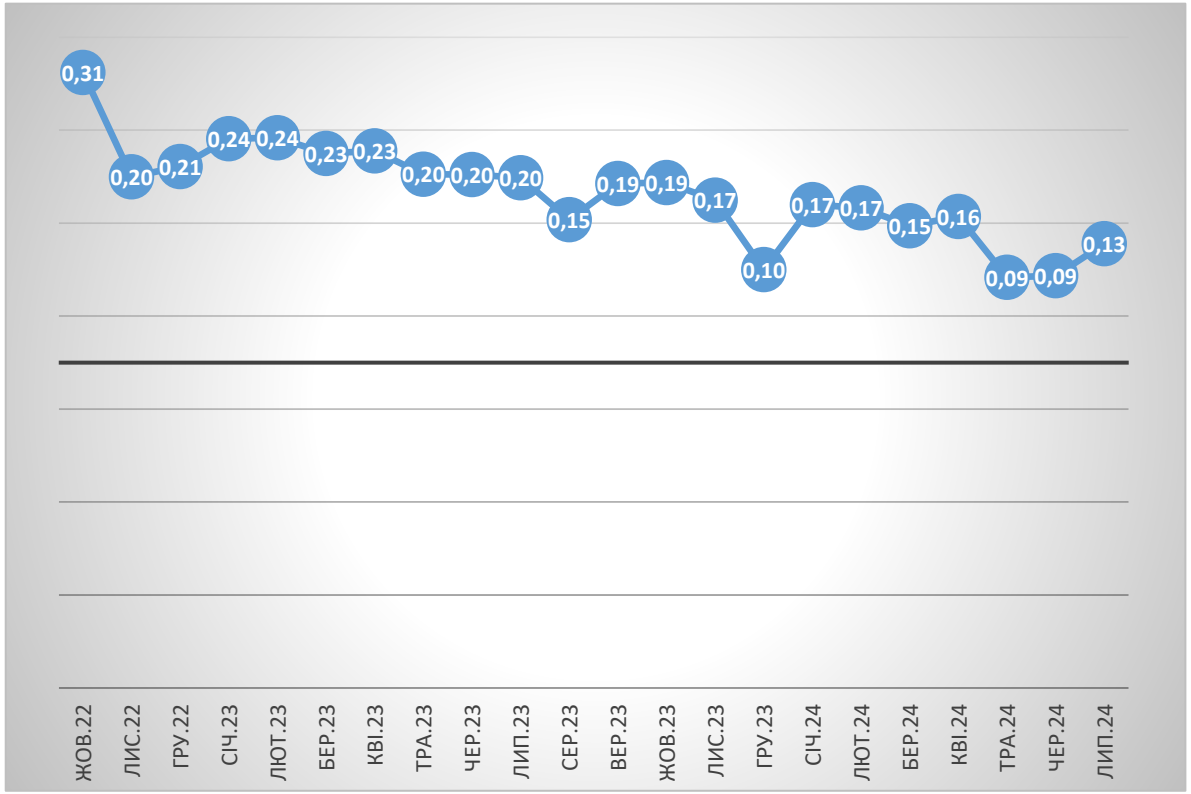

- Індекс очікуваних змін **у перспективі 2 роки** у липні порівняно до червня дещо зріс, із 0,09 до 0,13
- Шкала з -1 (погано) до +1 (добре)

Очікування у дворічній перспективі

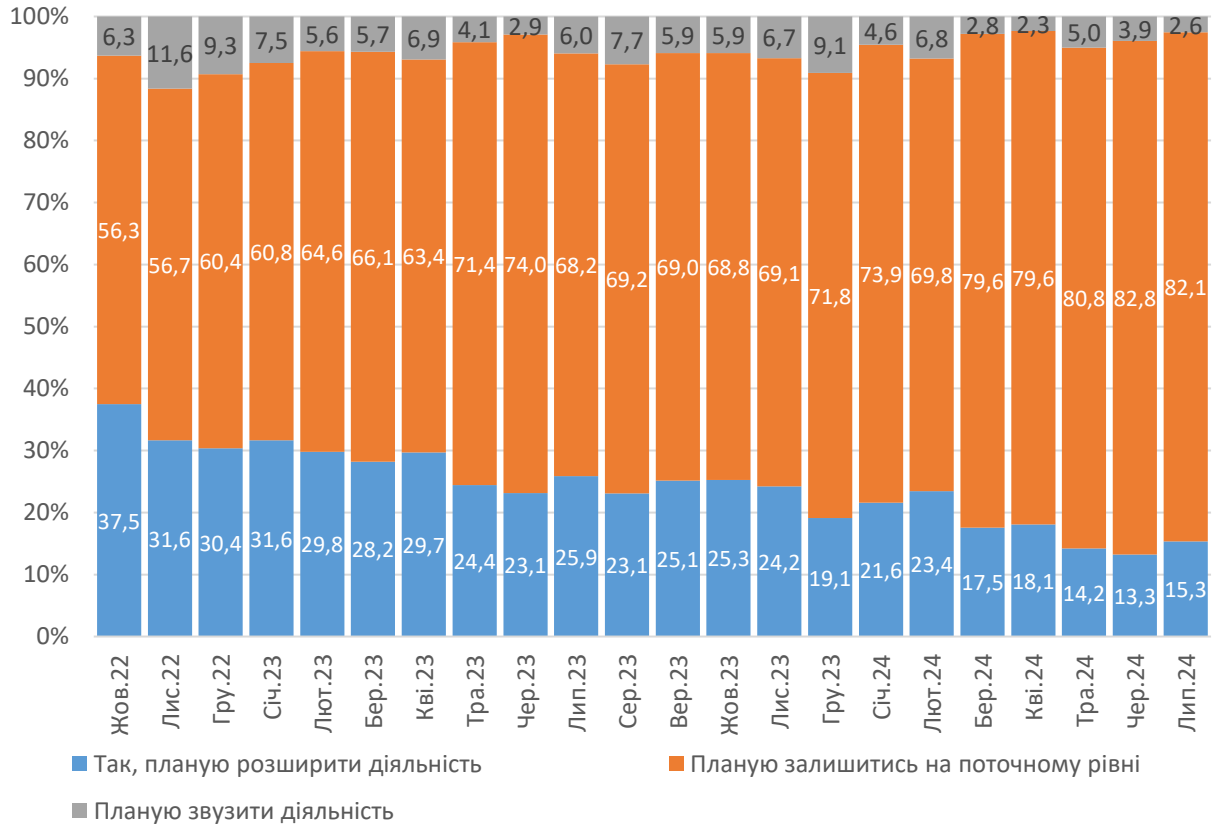

- *У липні порівняно до червня дещо зросла частка тих, хто планує розширити діяльність (із 13,3% до 15,3%)*

6-місячні перспективи: оптимізму стало набагато менше

Фінансово-економічна ситуація на підприємстві

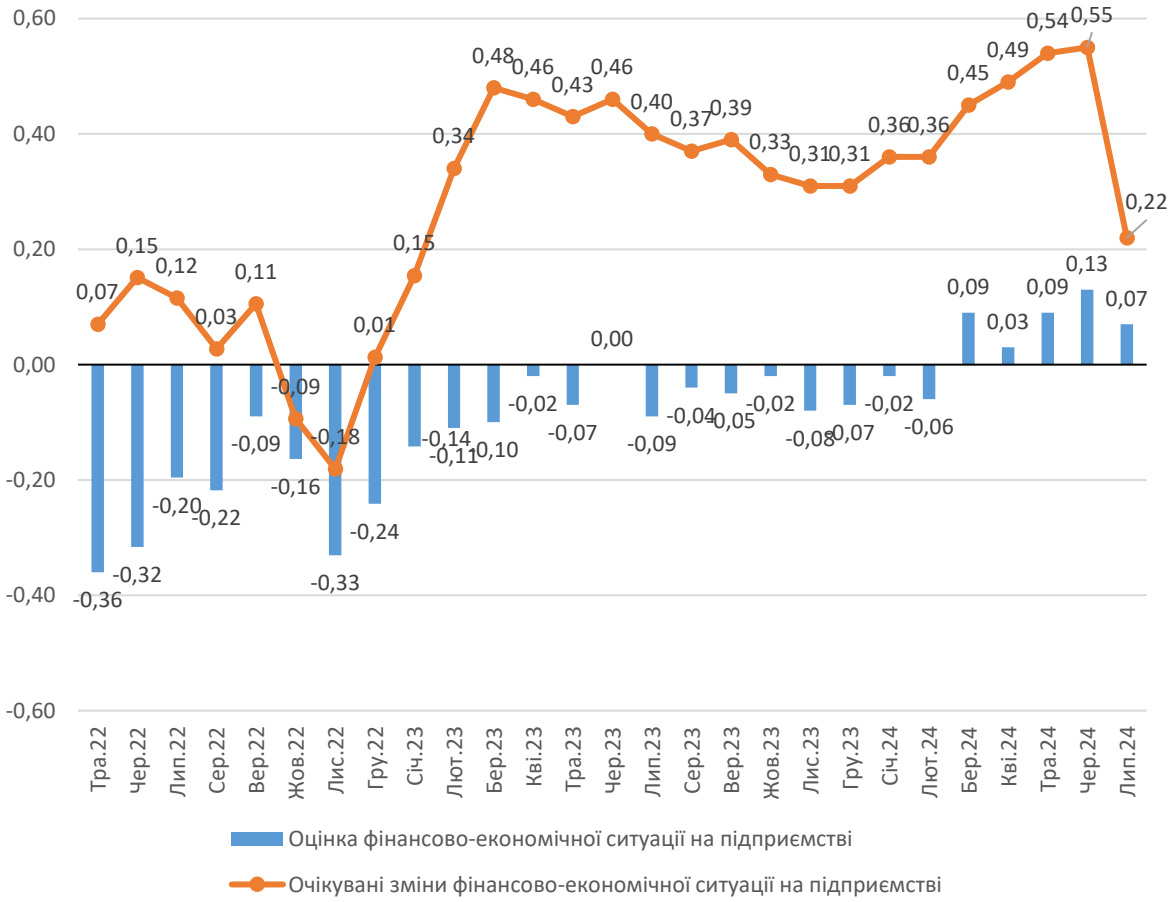

Загально-економічне середовище в країні

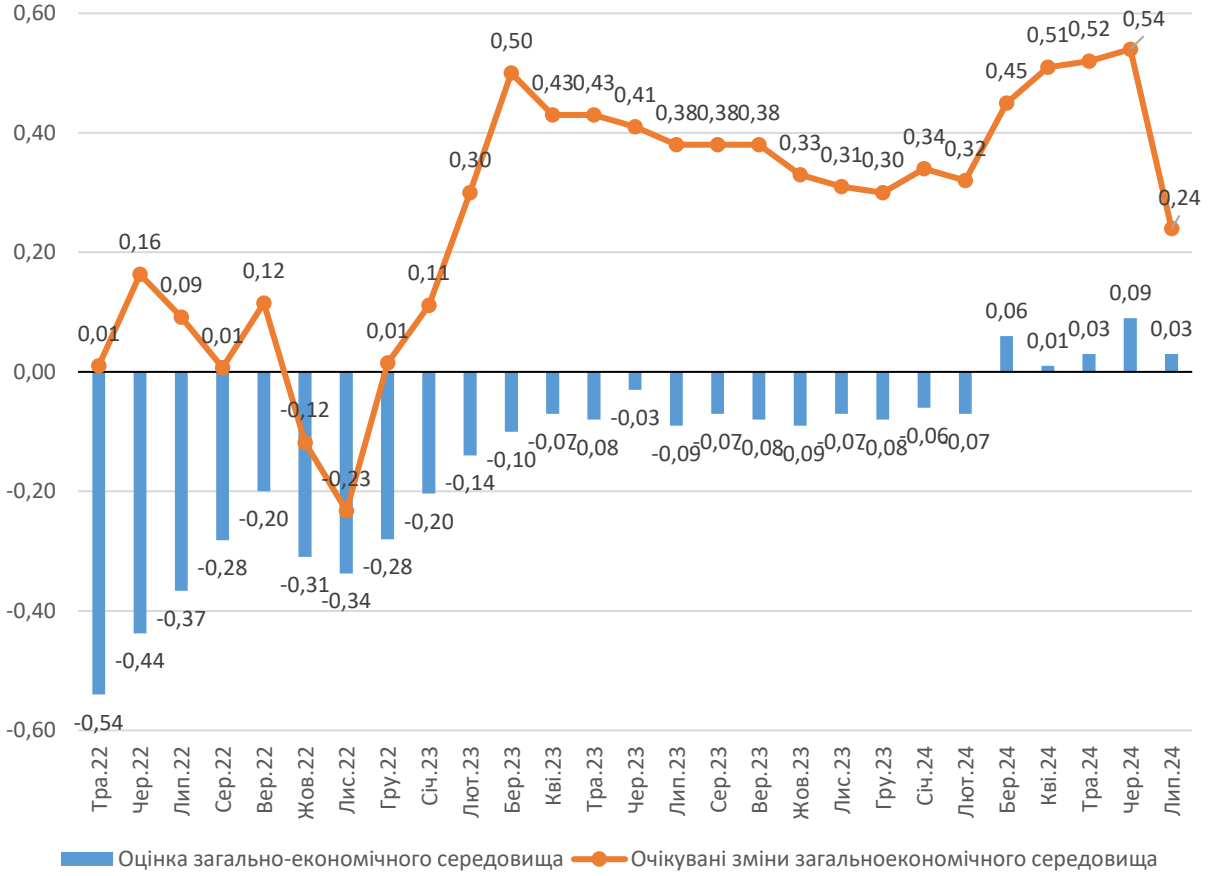

Динаміка змін результатів роботи підприємств та очікування на майбутнє

Головні результати 4: Результати та очікування

Виробничі показники продовжують тенденцію до **поступового погіршення**, **очікування** суттєво **не змінюються**

Темпи скорочення кількості працівників уповільнились

Індекс змін експорту та очікування у тримісячній перспективі **без суттєвих змін**

Очікування щодо **цін сировини** та матеріалів та **цін на готову продукції** зростають другий місяць поспіль

Виробництво: тенденція до поступового погіршення результатів

Результати (липень до червня)

- % підприємств, які **нарощували обсяги виробництва суттєво не змінився** (25,2% у червні vs 24,1% у липні)
- % підприємств, що **скоротили обсяги виробництва дещо зріс** (із 12,7% у червні до 15,9%)
- **Індекс змін незначним чином зменшився**, із 0,18 до 0,16

Очікування на 3 місяці

- % підприємств, **які планують зростання виробництва** в найближчі 3-4 місяці, **зменшився,** із 39,7% до 35,7%
- % підприємств, які **очікують скорочення обсягів виробництва суттєво не змінився** (5,8% у червні та 4,5% у липні)

Індекс очікуваних змін виробництва без суттєвих змін, 0,37 (було 0,38)

Виробництво, балансові показники

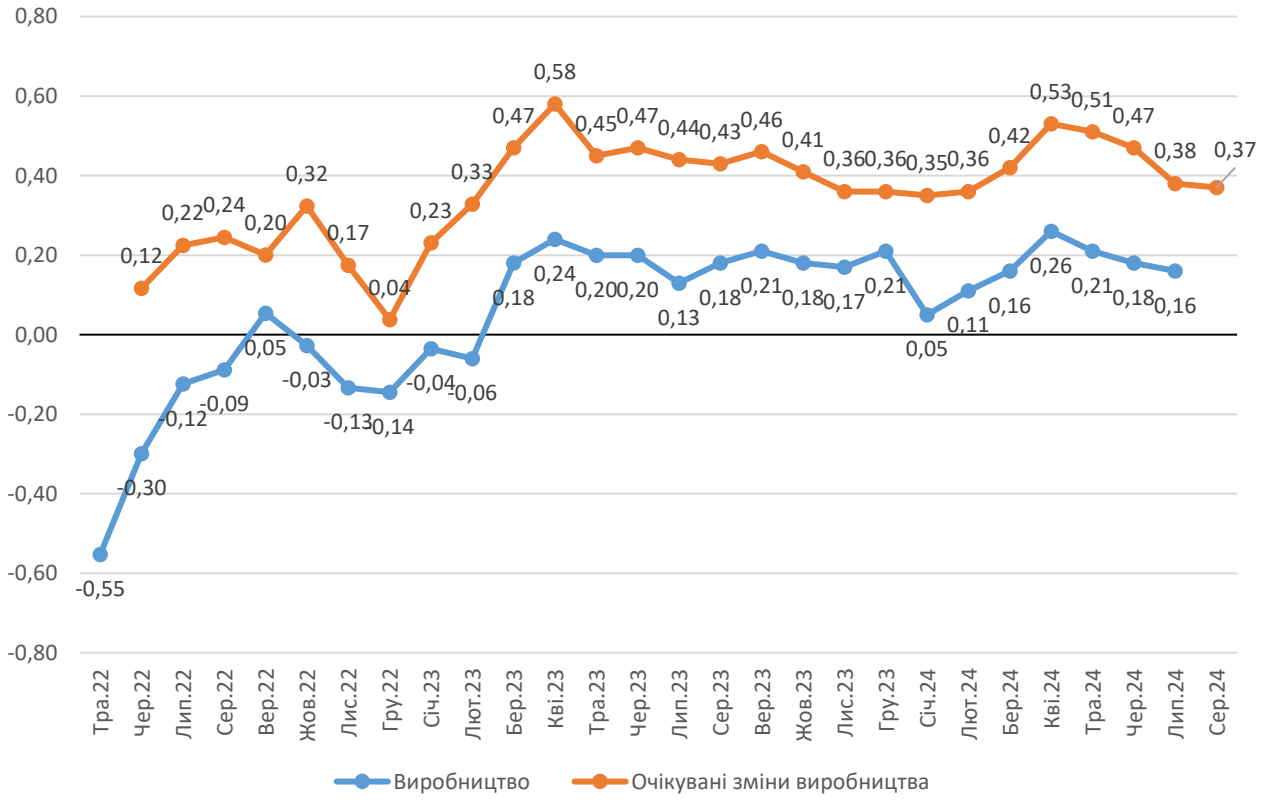

Експорт: результати та очікування без суттєвих змін

Результати (липень до червня)

- % підприємств, що **повідомляють про зростання експорту, суттєво не змінився** (21,9% у червні vs 21,6% у липні)
- % підприємств, що **повідомляють про скорочення експорту, дещо зріс** (із 14,7% до 16,2%)

Індекс змін становить 0,12 (було 0,11 у червні)

Очікування на 3 місяці

- % підприємств, які **очікують зростання експорту, дещо зменшився** (із 35,1% до 32,3%)
- % підприємств, які **планують скоротити експорт без суттєвих змін** (6,4% у червні та 6,9% у липні)

Індекс очікуваних змін експорту становить 0,34 (було 0,32)

Експорт, балансові показники

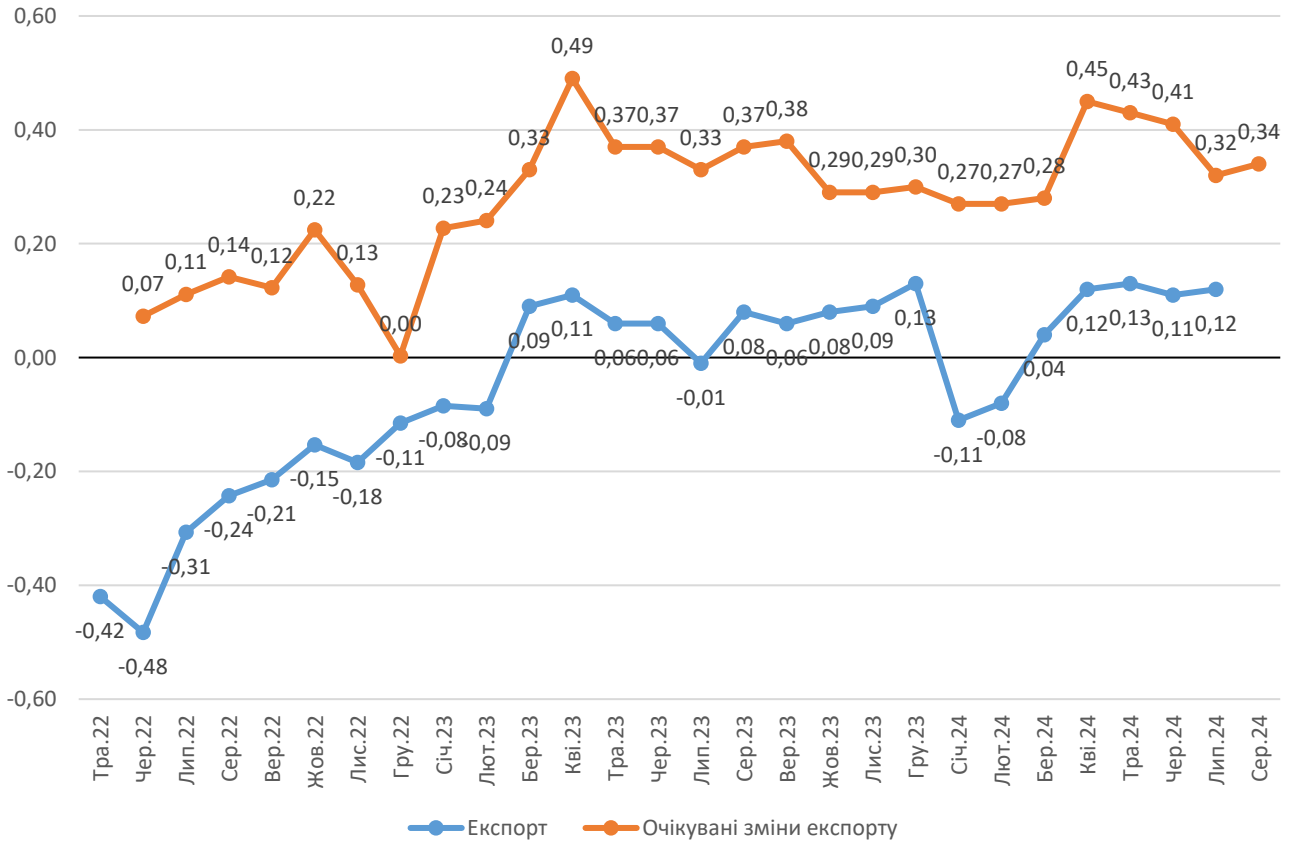

Продажі та нові замовлення: очікування без суттєвих змін

Продажі

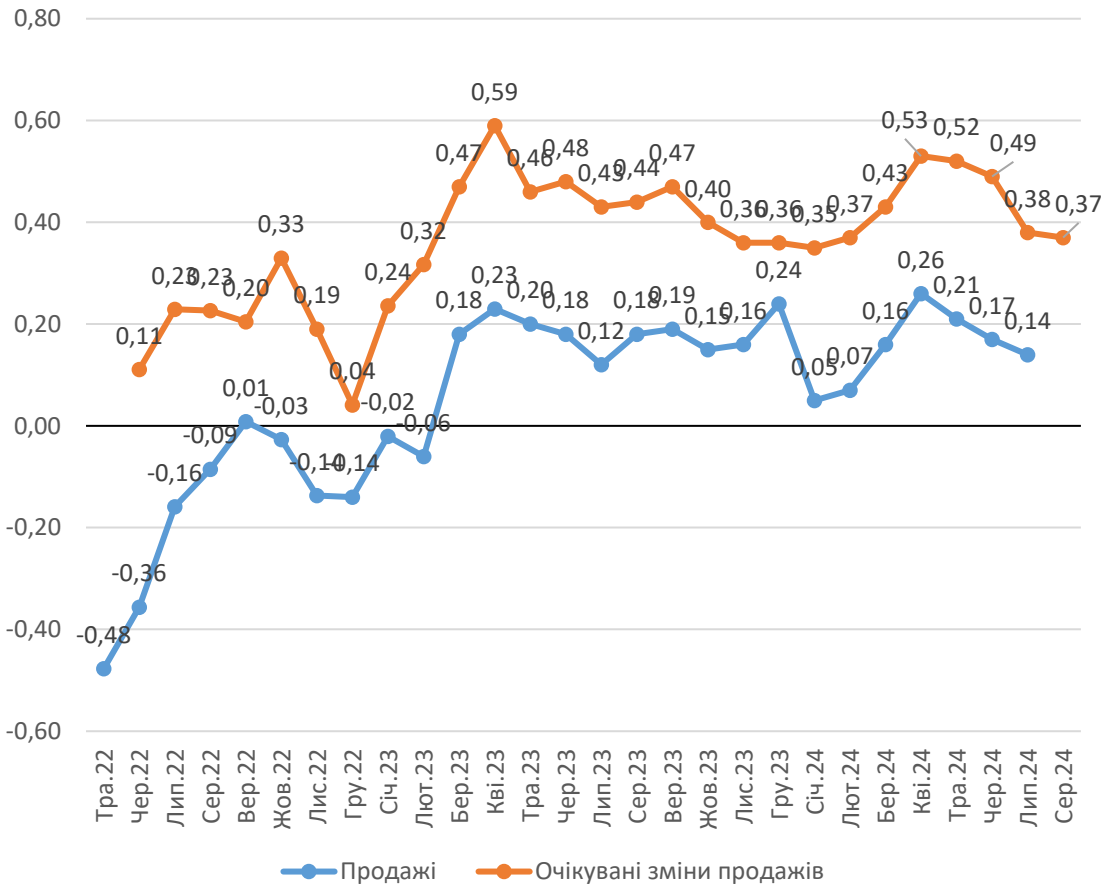

Нові замовлення

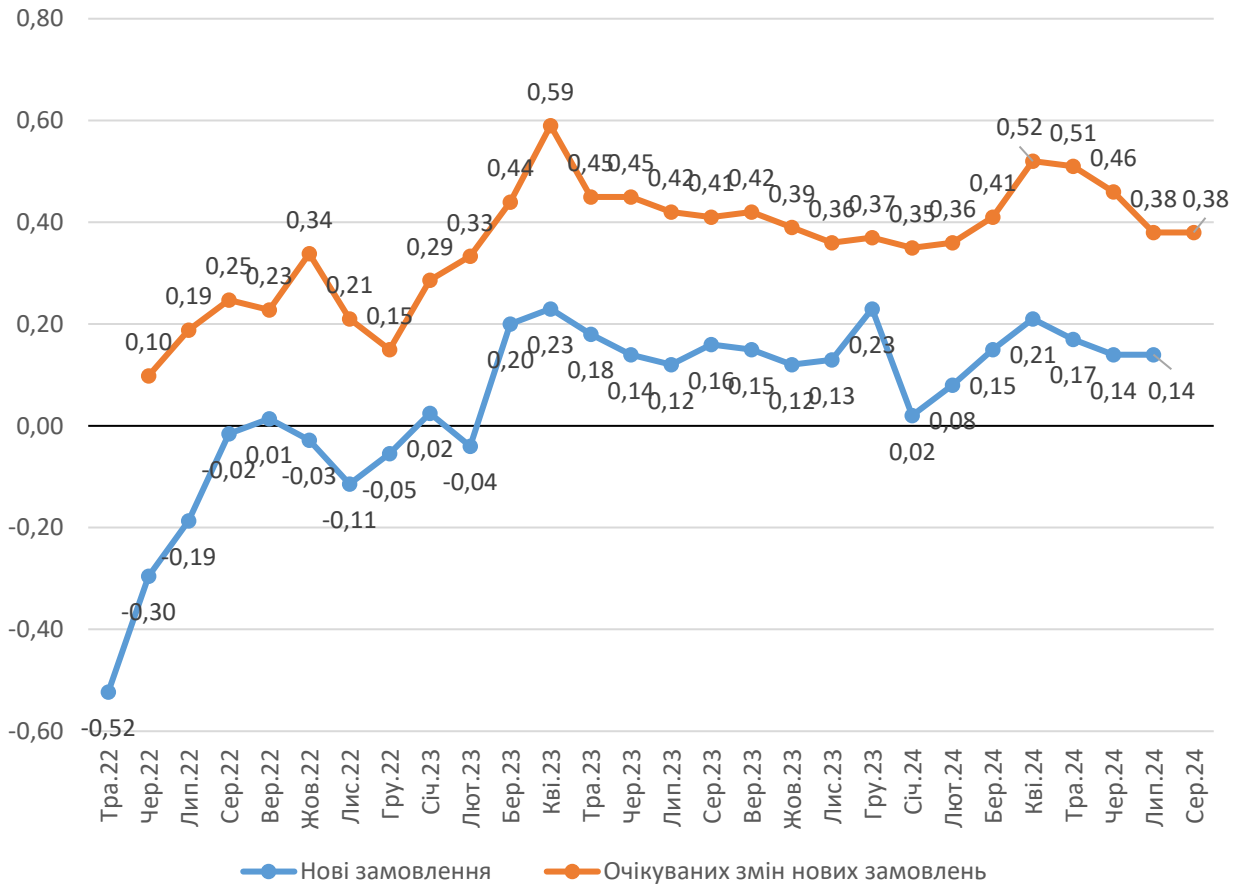

Термін нових замовлень

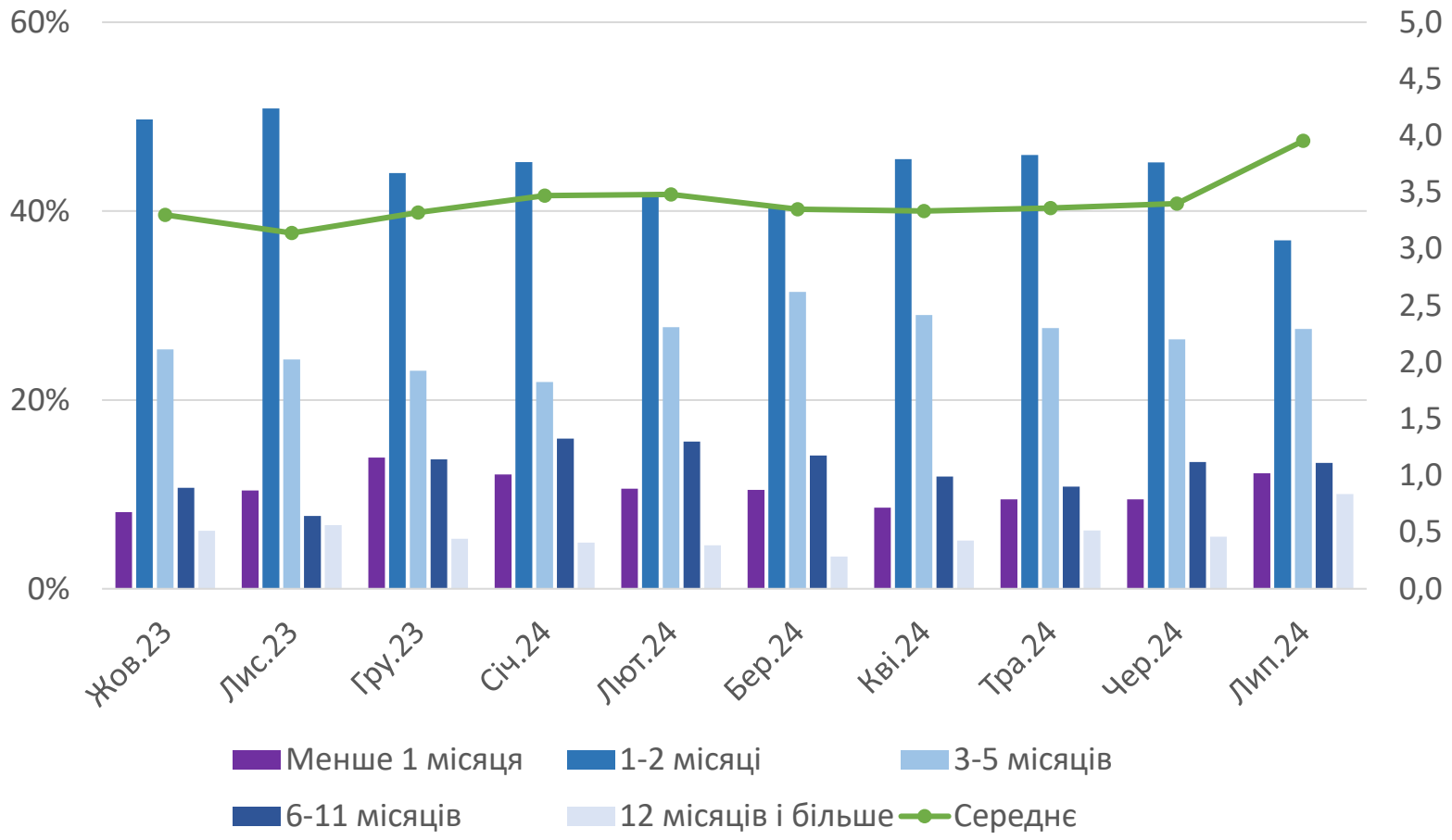

У лині 2024 року портфель замовлень серед опитаних підприємств зріс порівняно з червнем

- **Середній термін нових замовлень склав 4 місяці** – це найбільше значення за попередній рік та істотно більше, ніж в червні (3,4 місяці)
- **Частка підприємств**, які **мають замовлення не більше ніж на 2 місяці, склала 49%**, що стало найменшим рівнем за останній рік. Ще у червні ця частка складала 55%

Динаміка цін

Ціни на сировину та матеріали: очікування зростання триває

Результати (липень до червня)

- % підприємств, що **повідомляють про зростання цін, дещо зменшився,** (із 21,6% до 19,8%)
- % підприємств, які **вважають, що ціни на сировину та матеріали, суттєво не змінюється** (2,1% у червні та 3% у липні)
- % **без змін суттєво не змінився** (76,3% vs 77,2% у липні)

Індекс змін цін на сировину та матеріали не змінився та становить 0,18, третій місяць поспіль

Очікування на 3 місяці

- % підприємств, які **очікують зростання цін суттєво збільшився, із** (із 21,8% до 38,6%)
- % підприємств, які **очікують на зниження цін суттєво не змінився** (1,7% у травні та 2,6% у липні)
- % без змін зменшився із 76,4% до 58,9%

Індекс очікуваних змін цін на сировину та матеріали збільшився із 0,20 до 0,38

Ціни на сировину та матеріали, балансові показники

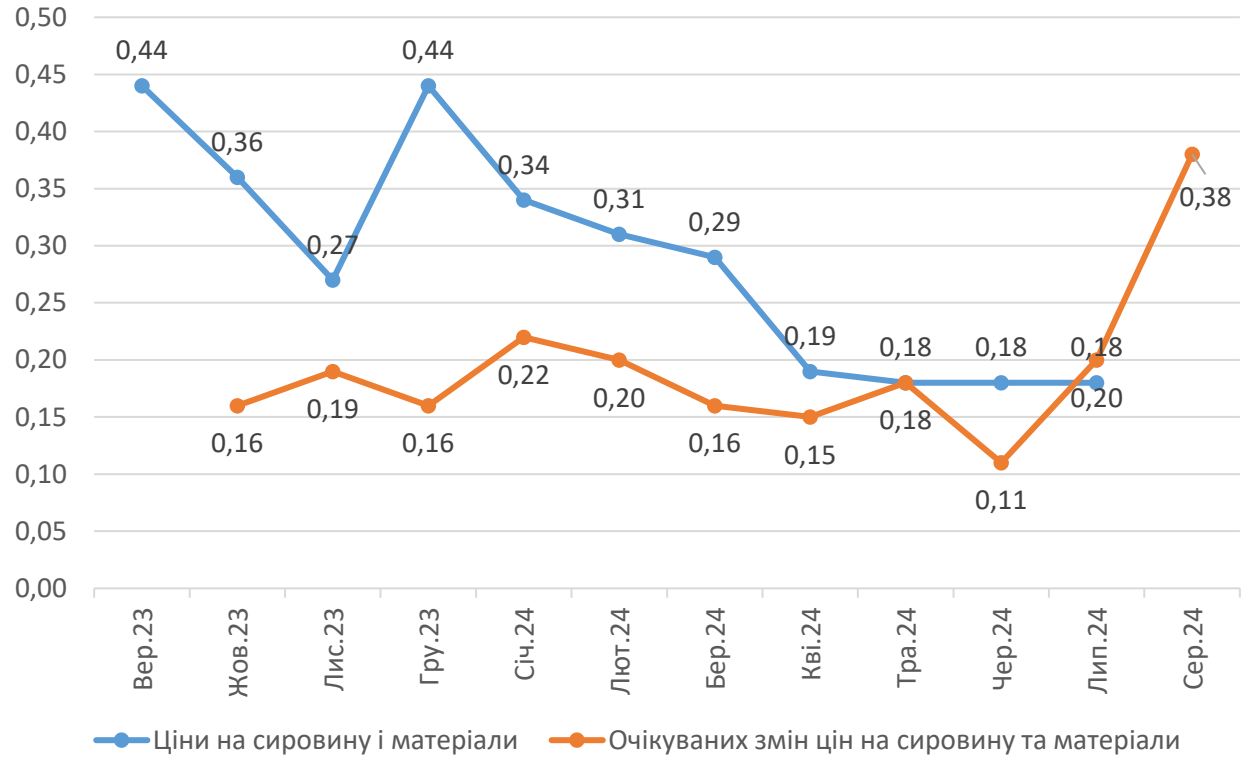

Ціни на готову продукцію: очікується істотне зростання

Результати (липень до червня)

- % підприємств, що **повідомляють про зростання цін на готову продукцію, зменшився** (із 20,2% до 14,3%)
- % підприємств, які вважають, що **ціни на готову продукцію знизились суттєво не змінився** (2,1% у червні vs 3% у липні)
- **% без змін збільшився,** із 77,7% до 82,7%

Індекс змін цін на готову продукцію зменшився, із 0,18 до 0,12

Очікування на 3 місяці

- % підприємств, які **очікують зростання цін збільшився** (із 21,8% до 38,3%)
- % підприємств, які **очікують на зниження цін суттєво не змінився** та становить 2,5% (було 1,5%)
- % **без змін зменшився** із 76,7% до 59,3%

Індекс очікуваних змін цін на готову продукцію збільшився із 0,21 до 0,38

Ціни на готову продукцію, балансові показники

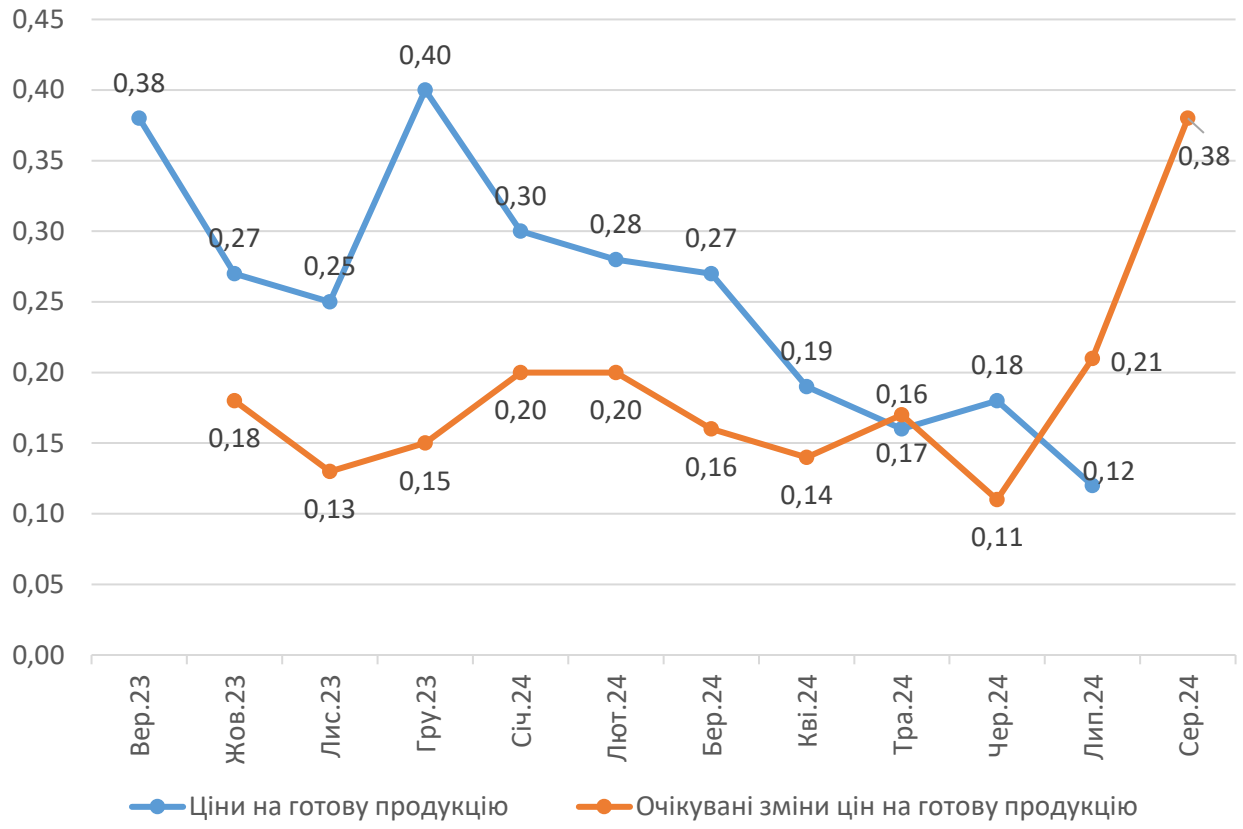

Зайнятість і ринок праці

Зайнятість: уповільнення темпів скорочення працівників

Кількість працівників

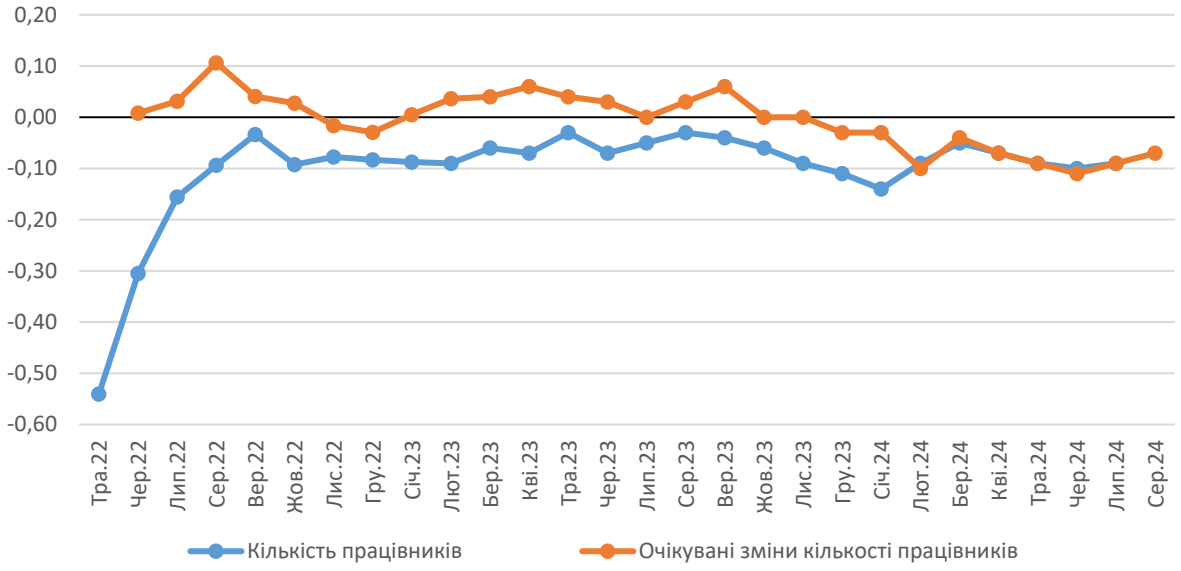

Кількість працівників у вимушених відпустках

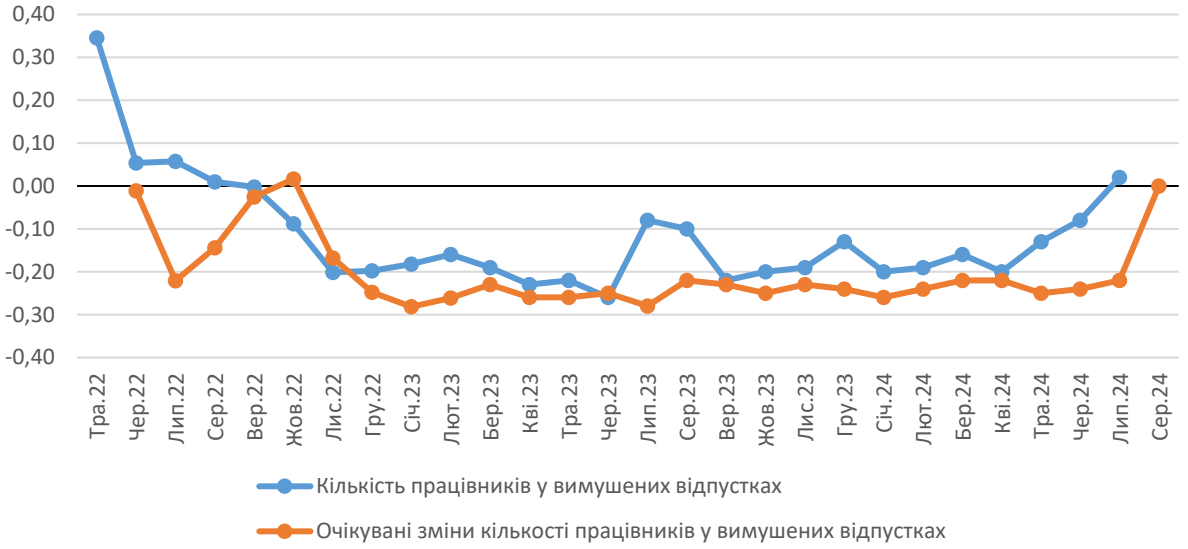

Очікування на 3 місяці

- % підприємств, що **планують зростання зайнятості в найближчі 3-4 місяці, дещо зріс** (із 2,4% у червні до 4,0% у липні)
- % підприємств, які **мають намір скоротити чисельність працівників, суттєво не змінився** та становить 10,5% (було 9,1%)
- % підприємств, **на яких не очікується змін у зайнятості, зменшився** із 88,5% до 85,5%

Індекс очікуваних змін несуттєво збільшився, із -0,09 до -0.07

Очікування на 3 місяці

- % підприємств, які **планують збільшити кількість працівників у вимушених відпустках, майже без змін** (1,4% у червні та 2,3% у липні)
- % підприємств, які **планують скоротити працівників у вимушених відпустці, зменшився майже в шість разів** (із 23,5% до 4,2% у липні)
- **% без змін значно збільшився, із** 75,1% до 93,5%

Індекс очікуваних змін збільшився із -0,22 до нуля

Проблеми з пошуком працівників знову зросли

Проблеми при пошуку працівників

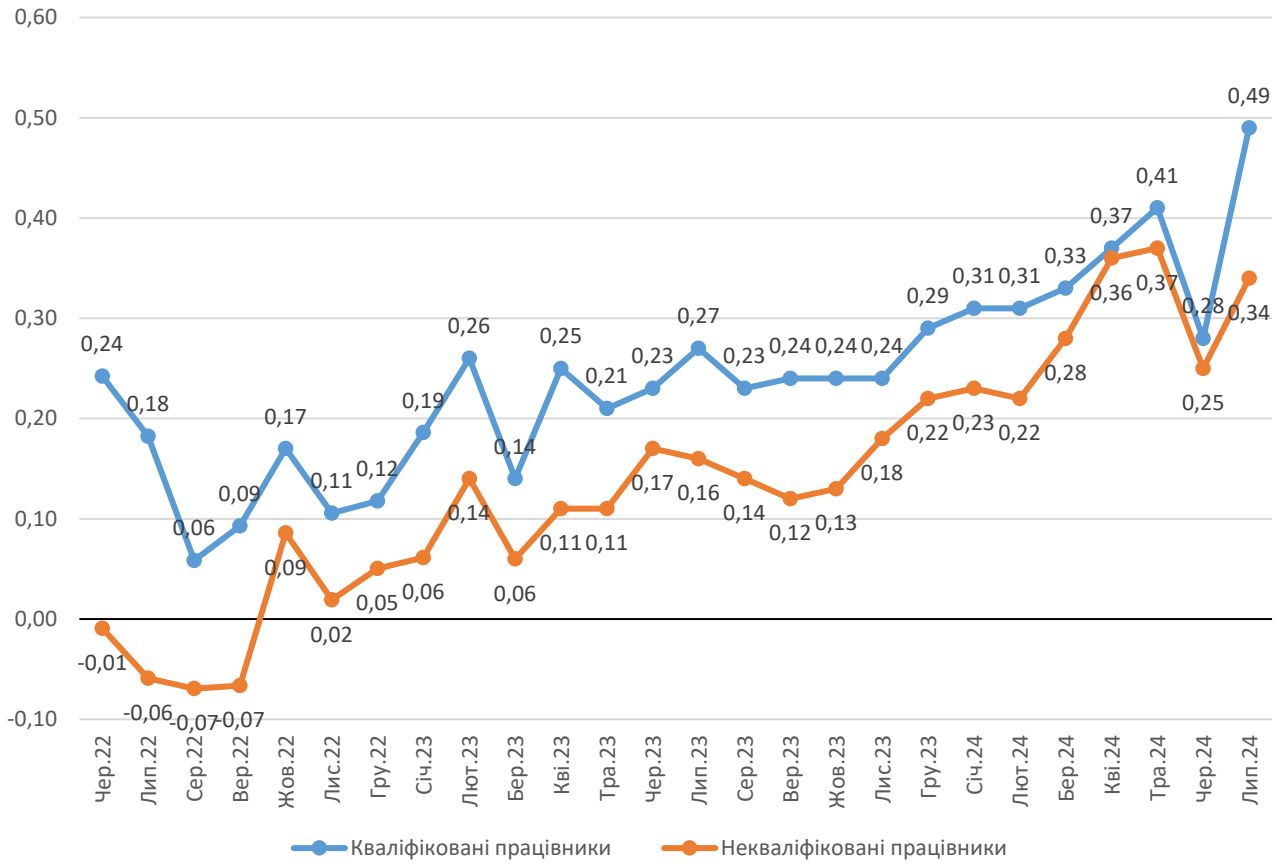

У липні труднощі з пошуком працівників знову суттєво зросли

Кваліфіковані працівники:

- % тих, хто повідомив, що таких працівників **знайти складніше, суттєво збільшився** (із 34,6% до 50,8%).
- **% тих, хто** вважає **що кваліфікованих працівників стало легше знайти, зменшився** (із 5,4% до 1,1%)
- **% без змін зменшився** із 60% до 48,1%

Некваліфіковані працівники:

- % тих, кому **їх важче шукати збільшився** (із 28,7% до 37,8%)
- % тих, хто повідомив, що їх **легко знайти, залишається без суттєвих змін** (4,8% у червні та 3,9% у липні)
- **% без змін зменшився** із 66,4% до 58,3%

Значення «браку робочої сили» як перешкоди зросло

- Частка підприємств, які вказали на «брак робочої сили» як на перешкоду збільшилась із 42% до 47%
- **У переліку перешкод «брак робочої сили» піднялась з 4-го на 3-тє місце місце**

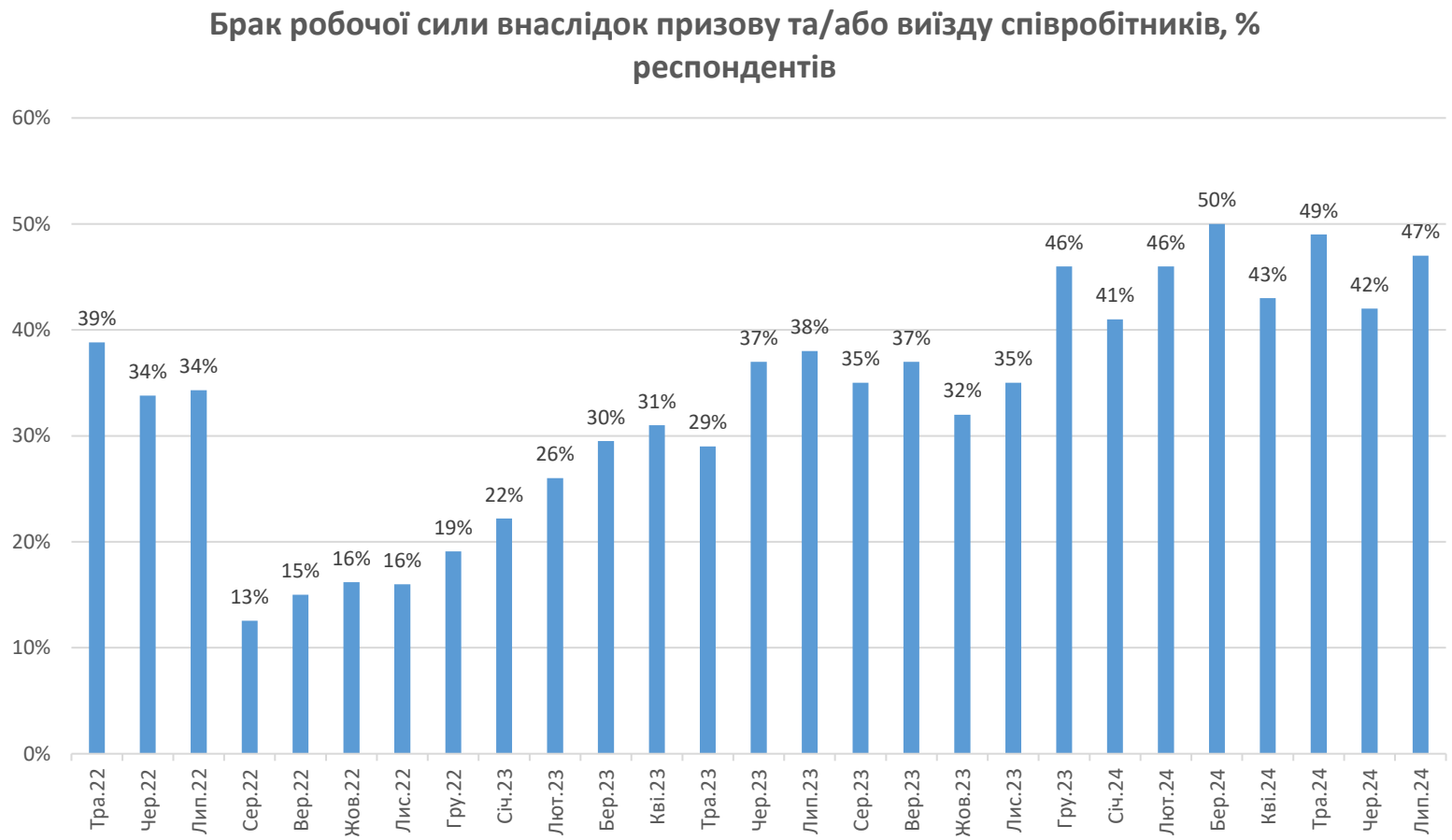

Перешкоди для ведення бізнесу, економічна політика Уряду

Головні результати 5: Перешкоди, економічна політика

«Небезпечно працювати» залишається на 2-му місці рейтингу, із незначним збільшенням значення (із 54% до 58%)

«Перебої з електрикою» залишаються на 1-му місці, суттєво збільшившись у значенні

«Брак робочої сили» збільшився у значення та піднявся із 4-го на 3-тє місце

Нейтральні оцінки економічної політики Уряду **суттєво зросли та зменшилась невизначеність**

Основні перешкоди для ведення бізнесу у воєнний час, % респондентів

У липні 2024 року відбулись деякі зміни у трійці лідерів

- **«Перебої з електроенергією»** істотно додавши у значенні, збільшившись із 65% до 78% **залишаються на 1-му місці** у рейтингу перешкод
- **«Небезпечно працювати»** також збільшилась у значенні (із 54% до 58%) **та зберігає за собою 2-ге місце**
- Перешкода **«зростання цін на сировину та товари»** суттєво зменшилась у значенні (із 46%, до 32%) **опустилась** з 3-го **на 4-те місце та розділяє його із «зменшенням попиту»** (перешкода збільшилась із 28% до 32% та піднялась із 5-го місця)
- **«Брак робочої сили» збільшився у значенні,** із 42% до 47% **та піднявся з 4-го на 3-тє місце**
- **Корупція та тиск з боку правоохоронних органів все ще не є суттєвими проблемами**

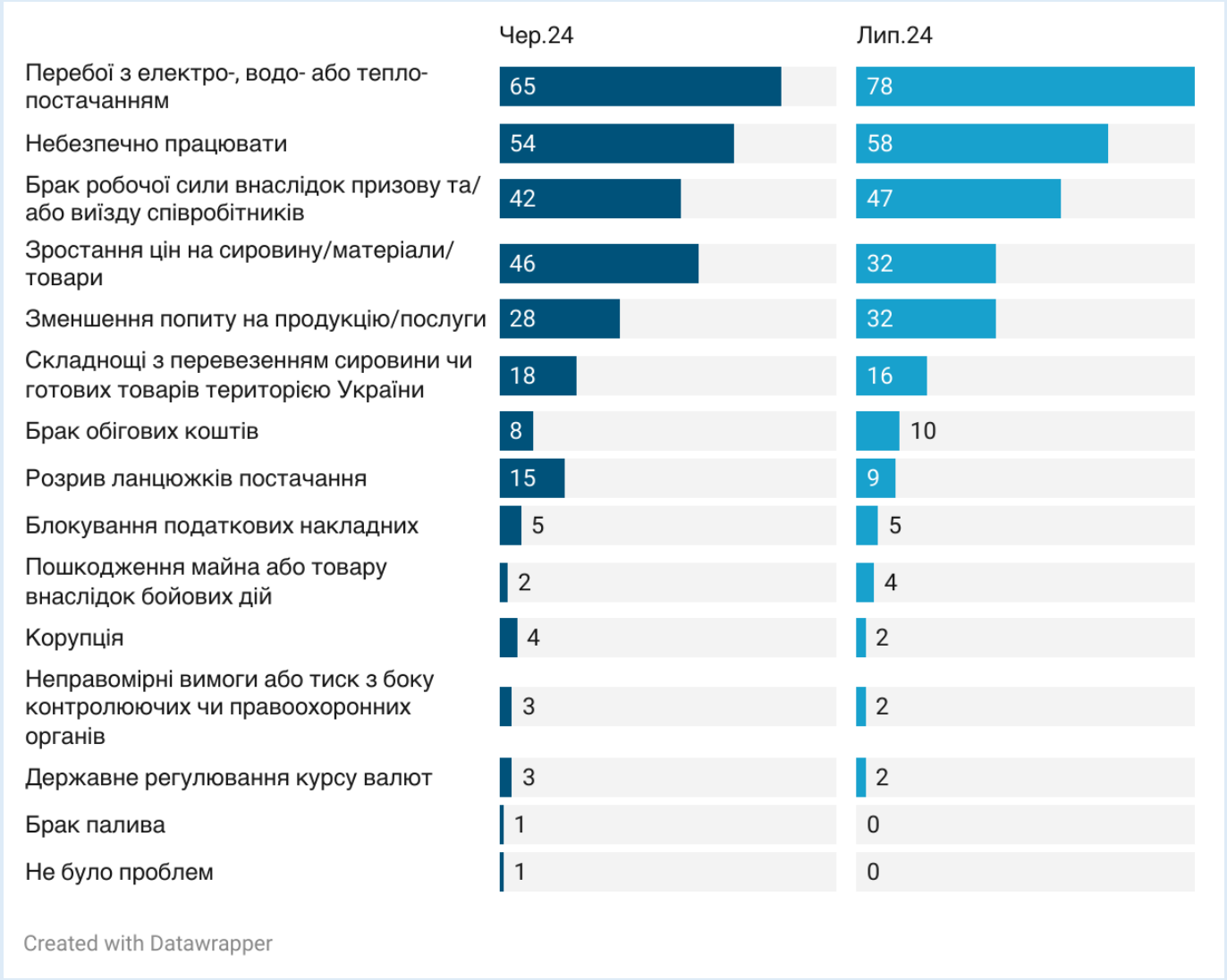

«Небезпечно працювати» зберігає друге місце в рейтингу

- Частка підприємств, які повідомили, що працювати небезпечно, **збільшилась** із 54% до 58%
- У переліку перешкод «небезпечно працювати» **залишається на 2-му місці**

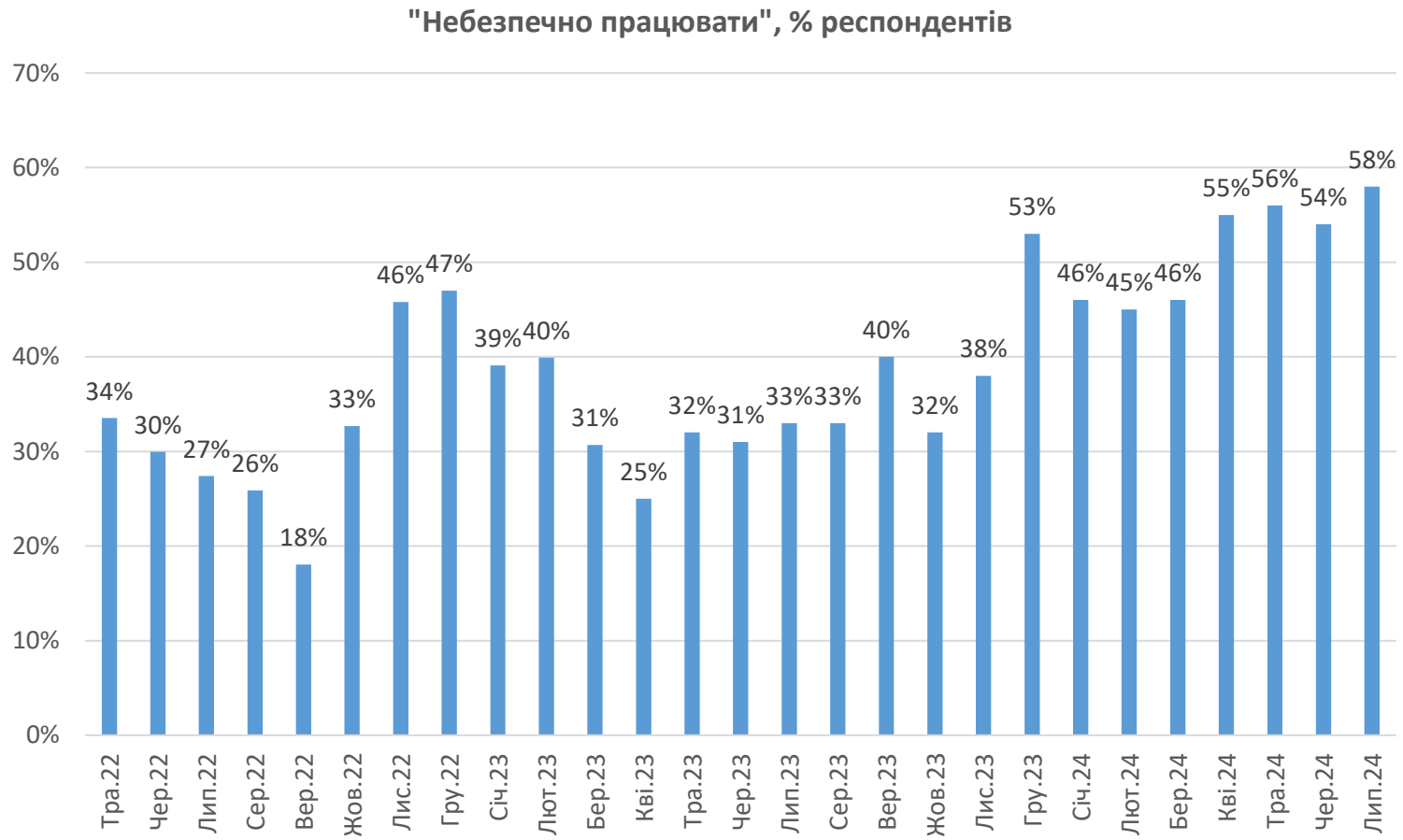

“Небезпечно працювати” у різних вимірах

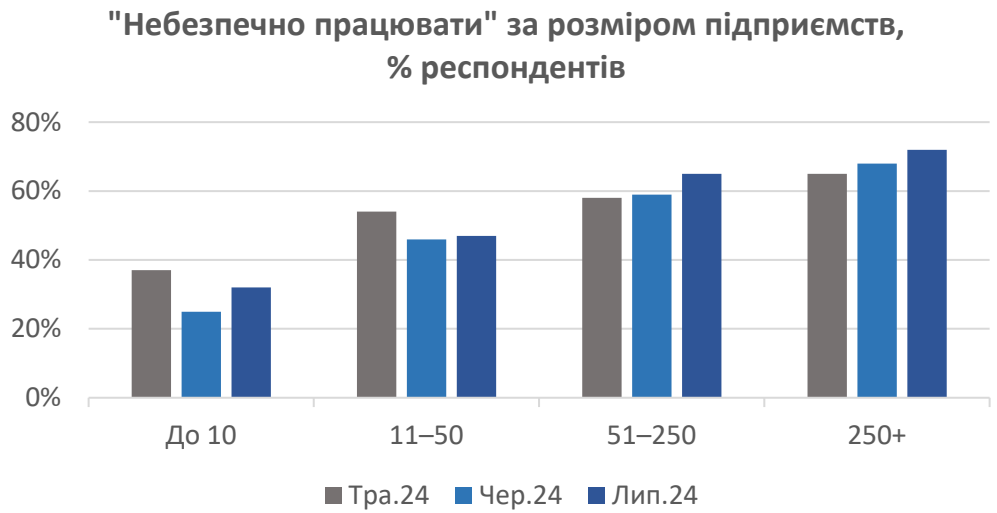

- % підприємств, які обрали **«небезпечно працювати», суттєво не змінився для малого бізнесу, та збільшився для інших підприємств за розміром**

- **80+%** опитаних у **Запорізькій, Полтавській, Черкаській, Закарпатській, Київській та Вінницькій областях** вважають небезпечні умови перешкодою для ведення бізнесу

«Небезпечно працювати» за регіоном, % респондентів

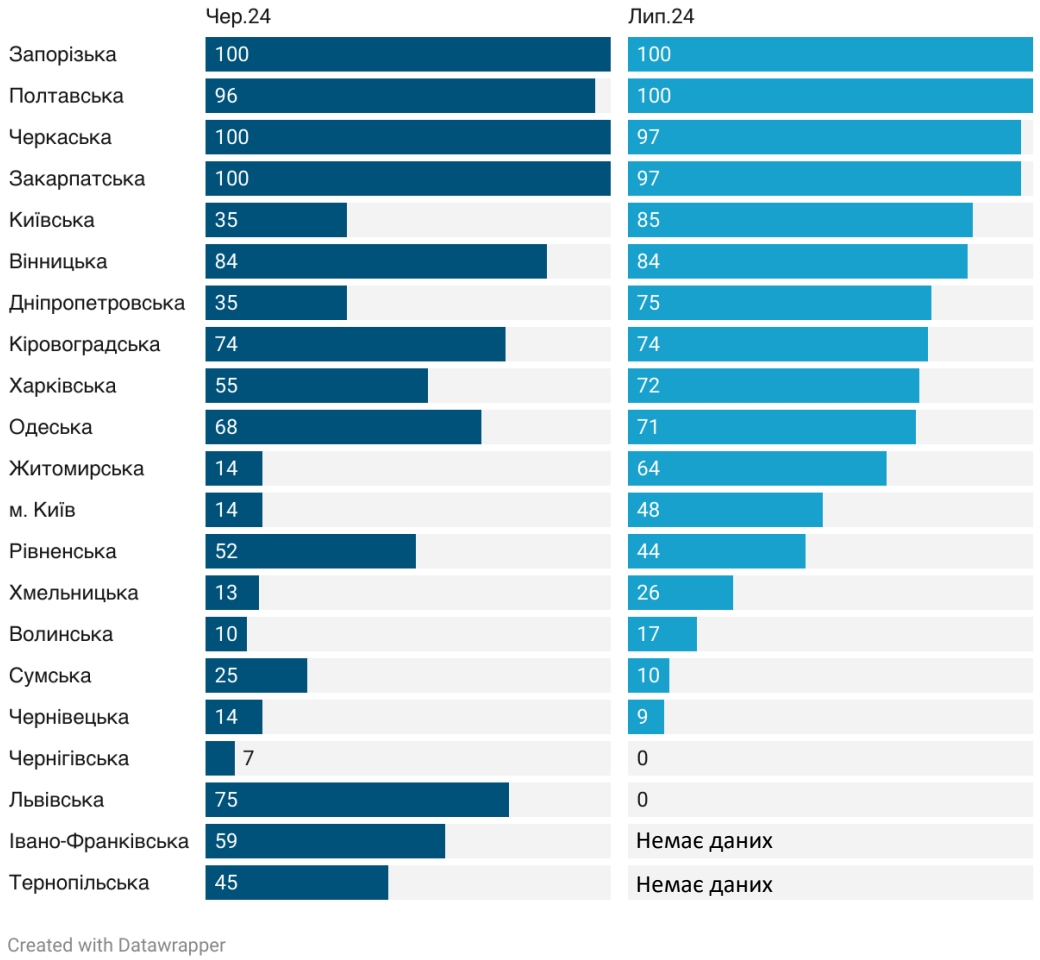

Примітка. Кількість респондентів в Івано-Франківській та Тернопільській областях була недостатньою для порівняльного аналізу цього питання.

«Зростання цін» суттєво зменшилось у значенні як перешкода веденню бізнесу

- Частка підприємств, для яких «зростання цін на сировину та матеріали» є перешкодою **зменшилась** із 46% до 32%
- У переліку перешкод «зростання цін» **опустилось з 3-го на 4-те місце**

Нейтральних оцінок економічної політики Уряду знову стало більше

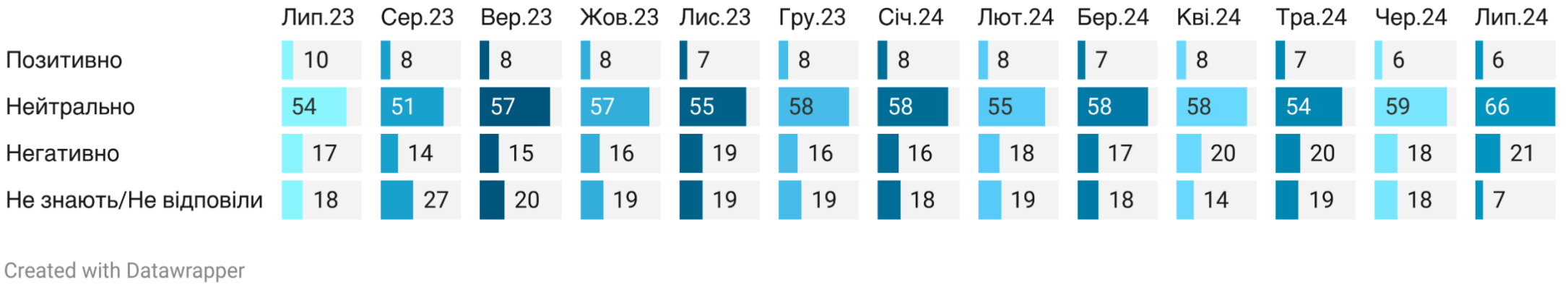

- **Частка позитивних оцінок** політики Уряду щодо підтримки бізнесу не змінилась та становить 6%, як і минулого місяця
- **Частка нейтральних оцінок** політики Уряду щодо підтримки бізнесу у липні **суттєво збільшилась із** 59% до 66%
- **Частка негативних оцінок дещо зросла,** із 18% до 21%
- **Частка тих, хто не визначився з відповіддю**, зменшилась майже втричі, із 18% до 7%

Відключення електропостачання

Головні результати 6: відключення електропостачання

У переліку перешкод **«перебої з електрикою»** залишаються **на 1-му місці** (показник збільшився із 65% до 78%)

Більшість підприємств (83%) були змушені тимчасово призупиняти роботу **через відключення електроенергії** у червні 2024 року

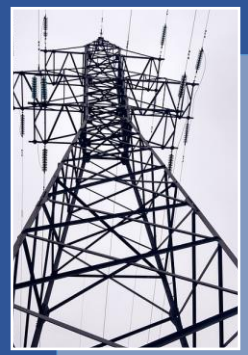

У червні 2024 року через перебої з електроенергією **бізнес втратив 14%** загального **робочого часу**

Мікробізнес зазнає **найбільше втрат**. Серед галузей найбільші втрати часу припадають на **деревообробку**, **металургію** та **виробництво будматеріалів**

Проблем з електрикою знову стало більше

- Частка підприємств, які **повідомили, про перебої з електропостачанням збільшилась** із 65% у червні до 78% у липні
- **У переліку перешкод «перебої з електрикою» залишаються на 1-му місці**

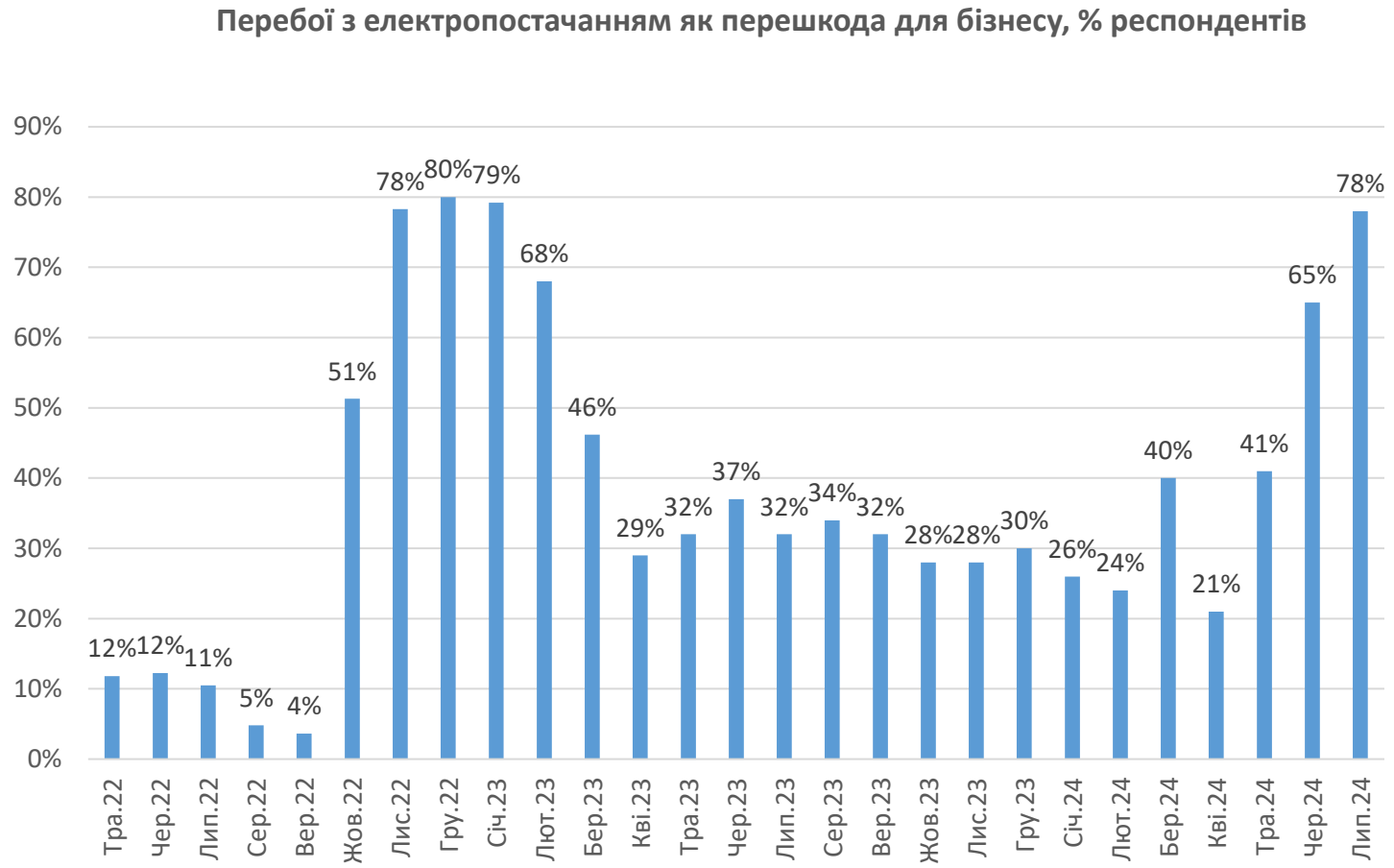

Більшість підприємств зупиняли роботу через відключення електроенергії

Вплив відключень світла на роботу підприємств (% опитаних)

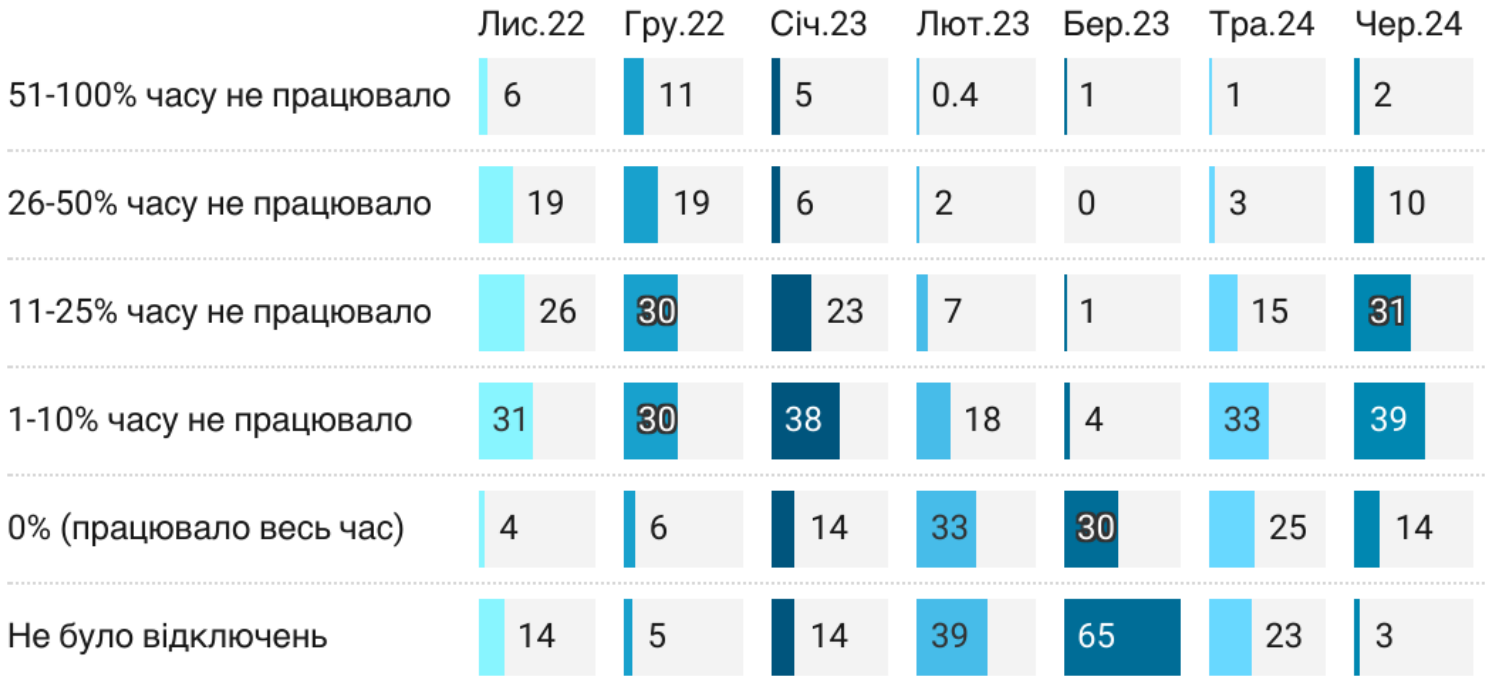

Більшість (83%) підприємств тимчасово призупиняли роботу через відключення електроенергії в червні 2024 року:

- 39% підприємств припиняли діяльність лише на 1-10% робочого часу, а 31% зупинилися на 11-25% робочого часу
- Близько 2% підприємств не працювали більше половини робочого часу (51-100%)
- Однак 14% підприємств працювали постійно, незважаючи на відключення
- Лише 3% підприємств не мали відключень електроенергії

Втрати робочого часу від відключень

- **У червні 2024 року** через відключення електроенергії підприємства **втратили 14% загального робочого часу**
- Зафіксовано **відмінності між галузями та регіонами**
- **Найбільші втрати** часу через відключення електроенергії відчували підприємства Дніпропетровської та Хмельницької областей

Середній % часових втрат

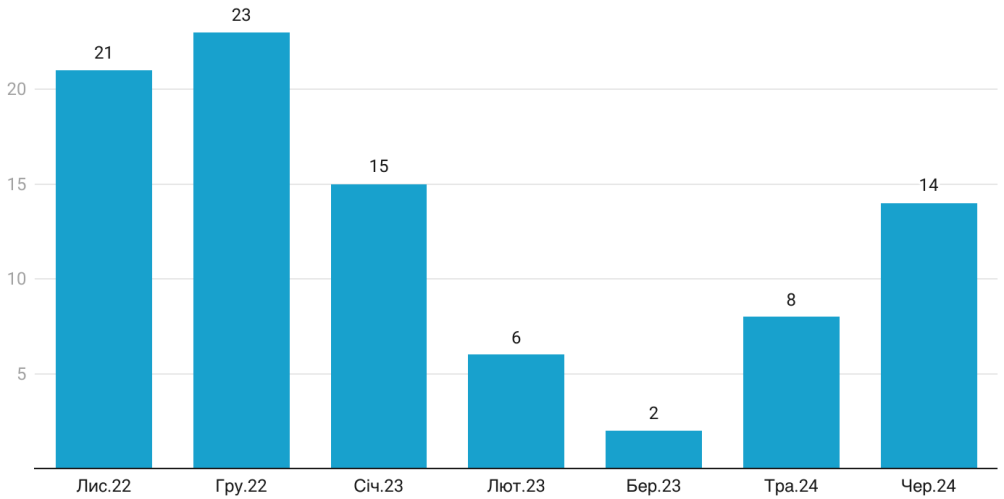

	Лис.22	Гру.22	Січ.23	Лют.23	Тра.24	Чер.24
Дніпропетровська	6	17	8	6	0	25
Хмельницька	53	46	52	13	14	23
Сумська	24	19	31	20	24	22
Львівська	6	6	6	6	8	22
Харківська	42	49	30	6	11	22
Чернівецька	21	35	27	1	3	19
Житомирська	8	16	2	1	0	18
Кіровоградська	23	27	12	1	5	18
Запорізька	36	37	13	3	14	18
Чернігівська	28	26	9	0	15	18
Волинська	26	31	12	5	9	11
Kyiv	22	21	15	13	10	10
Черкаська	13	28	5	0	0	8
Київська	18	26	11	18	4	7
Закарпатська	10	24	5	1	0	6
Одеська	7	4	2	0	9	6
Полтавська	20	11	6	6	8	5
Вінницька	26	23	16	3	3	3
Рівненська	8	12	14	21	4	2
Тернопільська	6	6	6		4	
Івано-Франківська	6	10	6		3	

Мікробізнес найбільше страждає від відключень

- Більше втрат досі зазнають **мікро- та малі підприємства**
- Серед галузей **найбільші втрати** часу в **деревообробки, металургії та виготовлення будматеріалів**

% часових втрат, за розміром підприємств

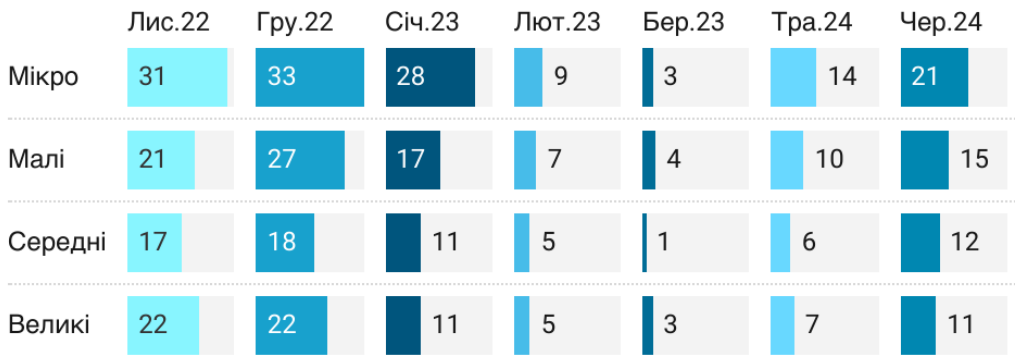

% часових втрат, за галуззю

Нове щомісячне опитування підприємств. Методологія

Потреба у вичерпній інформації про економічну ситуацію є важливою для економічної політики під час війни. Для швидкого збору інформації про поточний стан економіки на рівні підприємства, Інститут економічних досліджень та політичних консультацій буде проводити щомісячне опитування підприємств із **застосуванням підходу кон'юнктурних досліджень** (або Business Tendency Survey). Методологію розроблено для оцінки ситуації з «базового рівня» — суджень та очікувань основних економічних агентів – підприємців та керівників підприємств.

Щомісячне опитування складається з двох частин – регулярної та спеціальної. Регулярно респонденти відповідають на питання про зміну основних показників діяльності та короткострокові прогнози щодо майбутніх змін цих же показників -- випуску (виробництво), реалізації (продажів), експорту, заборгованостей, нових замовлень, зайнятості тощо. Оцінки та очікування щодо змін ділового клімату та фінансово-економічної ситуації на підприємстві в перспективі на півроку також будуть у фокусі нашої уваги.

Спеціальна частина Щомісячного дослідження дозволяє отримувати інформацію щодо специфічних тем. Спеціальна частина розглядає проблеми підприємств, вплив війни на обсяги виробництва, експортну діяльність, основні потреби бізнесу та оцінку державної політики..

У цьому дослідженні використовується панельна вибірка, яка включає **500+ підприємств, що розташовані у 21-му з 27-ми регіонів України**, включаючи Вінницьку, Волинську, Дніпропетровську, Житомирську, Закарпатську, Запорізьку, Івано-Франківську, Київську, Кіровоградську, Львівську, Одеську, Полтавську, Рівненську, Сумську, Тернопільську, Харківську, Хмельницьку, Черкаську, Чернівецьку та Чернігівську області та місто Київ.

Польовий етап 27-ої хвилі тривав з 16 – 31 липня, 2024 року. Керівники підприємств порівнювали результати роботи у липні з червнем 2024 року, чи іншого показника на момент проведення опитування (липень 2024 року) та давали прогнози на наступні 2 - 3 чи 6 місяців залежно від питання. В окремих питаннях (де це було зазначено) результати роботи порівнювалися з довоєнним часом (період до 24 лютого 2022 року).

Дослідження стало можливим завдяки змінам у плані реалізації проєкту «За чесну та прозору митницю», який фінансувався Європейським Союзом та співфінансувався МФ «Відродження» та благодійним фондом ATLAS Network (США) та відбувалось під егідою цього проєкту з травня 2022 року по грудень 2023 року. З січня до квітня 2024 року дослідження відбувалося в рамках проєкту "Екстрена підтримка громадянського суспільства та ЗМІ у відповідь на війну в Україні", який реалізувався завдяки фінансовій підтримці Європейського Союзу.

Наші контакти

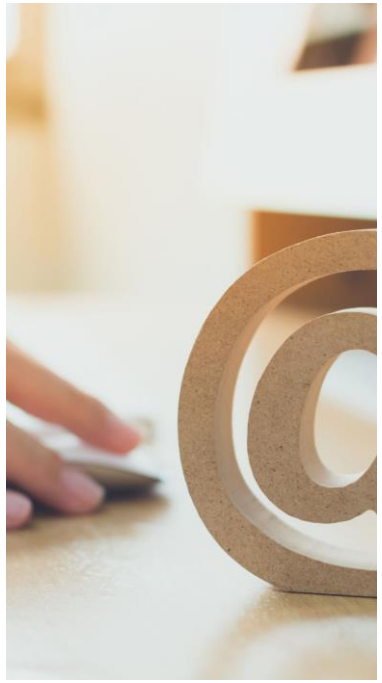

website:	www.ier.com.ua
e-mail:	rubanik@ier.kyiv.ua kuziakiv@ier.kyiv.ua
Facebook:	https://www.facebook.com/IER.Kyiv/
Twitter (in English only):	https://twitter.com/IER_Kyiv